

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
Філологічний факультет
Кафедра іноземної філології та освітніх технологій

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
з методики навчання іноземних мов

**Розвиток професійної компетентності у майбутніх викладачів англійської
мови на заняттях з практики усного та писемного мовлення**

Робота на здобуття
освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 014 Середня освіта
(Англійська мова та зарубіжна література)
магістранта II курсу, групи МА 21
Апанаскович Богдан Олександрович

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Смоліна Світлана Володимирівна

Чернігів 2025

Роботу подано до розгляду « ____ » _____ 2025 року

Магістрант

(підпис)

Богдан АПАНАСКОВИЧ

Науковий керівник

(підпис)

Світлана СМОЛІНА

Рецензент

(підпис)

Ім'я ПРІЗВИЩЕ

Кваліфікаційна робота розглянута на розширеному засіданні кафедри
іноземної філології та освітніх технологій

протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ року

Магістрант допускається до захисту роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри іноземної філології
та освітніх технологій

_____ Ім'я ПРІЗВИЩЕ

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	11
1.1. Поняття професійної компетентності у педагогічній діяльності опосередковано формує методичну компетентність у майбутніх учителів англійської мови.	11
1.2. Професійна характеристика вчителя та виробничі функції, вміння вчителя іноземної мови	27
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ПРАКТИКИ УСНОГО ТА ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ	39
2.1. Комплекс вправ, що сприяють розвитку професійної компетентності у майбутніх учителів іноземної мови ЗЗСО	39
2.2. Мовленнєва підготовка вчителя англійської мови	44
2.3. Способи формування методичної компетентності у майбутніх учителів англійської мови на заняттях з усного та писемного мовлення	51
2.4. Особливості роботи з учням 5-9-х класів ЗЗСО в межах практики усного та писемного мовлення	58
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	67
3.1 Організація і проведення експериментальної перевірки комплексу вправ з формування професійної компетентності	67
3.2 Впровадження матеріалів для здійснення дослідження	73
3.3 Аналіз отриманих даних	78
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	86
ДОДАТКИ	93

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

МД – мовленнєва діяльність

ЗВО – заклад вищої освіти

АМ – англійська мова

ІКК – іншомовна комунікативна компетентність

КММ – компетентність в монологічному мовленні

ММ – монологічне мовлення

ЗМЗ – засоби міжфразового зв'язку

ЗЄР – Загальноєвропейські мовні рекомендації

ІМ – іноземна мова

ІМіК – іноземна мова і культура

ПП – професійна підготовка

ПУПМ – Практика усного та писемного мовлення

ІН – інтерактивне навчання

ІК – іншомовна комунікація

ВСТУП

Для забезпечення виконання вимог чинного законодавства України, а також закону України «Про освіту» [1], виникає необхідність у вдосконаленні методики підготовки майбутніх учителів англійської мови. На основі отриманих даних з постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти» [2], а також згідно стандартів університетів/інститутів майбутній вчитель повинен вміти та володіти навичками побудови своїх думок, зв'язним мовленням та методиками впровадження активностей на заняттях з практики усного та писемного мовлення.

Державна політика України, спрямована на розвиток та підготовку висококваліфікованих кадрів закладів загальної середньої освіти згідно до міжнародного освітнього простору та стандартів, а також до пошуку новітніх та інтерактивних методів викладання АМ на заняттях з практики усного та писемного мовлення. Інтерактивне навчання – це не лише про залучення сторонніх ресурсів до вивчення АМ, а й про взаємодію вчителя з учнем. Згідно з Програмою [3, ст. 53-52], вчитель ІМ має чітко та влучно висловлювати свою думку англійською мовою, розуміти та аналізувати контекст отриманий з різних джерел та вміти влучно передати його та застосувати отримані знання на заняттях з практики усного та писемного мовлення. Методичні компетентності досліджували Ніколаєва С.Ю., Панова Л. С, Андрійко І.Ф., Задорожна І. П. та інші. [4, 5, 6].

Наукова новизна теми полягає в первинній розробці моделі формування методичних компетентностей у майбутніх учителів англійської мови, яка поєднує в собі практичні заняття з усного та писемного мовлення з сучасними методами викладання ІМ, наприклад, такими як комунікативний підхід Task-Based Learning та Blended Learning. Надалі цей підхід було удосконалено та адаптовано до організації навчального процесу, спрямованого на розвиток відповідних методичних компетентностей у вчителів АМ, зокрема через

впровадження в методику інтерактивних підходів, що моделюють реальні педагогічні ситуації. Таким чином, ця тема отримала подальший розвиток принципів формування методичних компетентностей у майбутніх учителів англійської мови на заняттях з практики усного та писемного мовлення.

Формування методичних компетентностей у майбутніх учителів АМ отримало значну увагу у науковому та освітньому середовищі. Особлива увага була приділена апробації теоретичних та практичних напрацювань і отримання результатів, підготовку відповідних публікацій та впровадження педагогічних методик у навчальний процес. У ході апробації, вдалось вирішити деякі змістовні завдання, наприклад такі як практичне та теоретичне впровадження методичних матеріалів в освітній процес. Зокрема, у журналі «Науковий вісник Ужгородського національного університету» [7, ст. 92-95], було розглянуто теоретичні та практичні засади формування професійної компетентності. У статті зазначається, що формування професійної компетентності у вчителів англійської мови є багаторівневим процесом, який охоплює комунікативну, мовну та педагогічну складову. Сучасні підходи до освіти та підготовки майбутніх учителів АМ спрямовані на формування не лише теоретичних знань, а ще й практичних навичок. Щоб підкреслити важливість використання сучасних методів у підготовці майбутніх вчителів іноземної мови, наведемо цитування автору з журналу «Науковий вісник Ужгородського національного університету»: *«На даному етапі розвитку навчання англійської мови найбільшого застосування знайшли комунікативно-орієнтовані концепції. Серед них найбільшою популярністю користується комунікативна, проектна, інтенсивна та діяльна методики»* [7, ст. 92]. У своїй роботі, автор аналізує методи викладання ІМ, які застосовуються у ЗЗСО. З описаних методів, найбільше відповідають вимогам, методи, які орієнтовані на комунікацію, залучення учнів до МД, розвитку практичних навичок та їх застосування. Проаналізувавши вплив поданих методик на формування методичної компетентності у майбутніх вчителів англійської мови на заняттях з практики

усного та писемного мовлення, виявлено, що комунікативний метод сприяє формуванню у студентів здатності вільно спілкуватись в реальному житті, оскільки фокусується на практиці мовлення, слуханні та взаємодії. На мою думку, до комунікативного методу можна співвіднести ще й інтенсивні методики, оскільки це допомагає студенту більш адаптуватись до середовища та позбутись мовного бар'єру. Проектний метод сприяє розвитку проектної діяльності, наприклад, створення мовних проектів, що можуть включати в себе різні дослідження, обговорення тем.

Хоча дана тема й розглядалась раніше, наприклад, у журналі «Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія “Педагогіка, соціальна робота”. Випуск 35» [7, ст. 92], однак означена тема потребує детального розвитку та вивчення, саме з погляду новітніх стандартів освіти з декількох причин.

По-перше, Україна інтегрується до стандартів освітнього простору Європейського Союзу, що вимагає від майбутніх вчителів АМ дотримуватись міжнародних та національних стандартів.

По-друге, серед соціокультурних причин є попит на володіння ІМ, тому, в умовах глобалізації та посилення міжнародних зв'язків, а також через освітню реформу, АМ стає ключовим моментом для працевлаштування та обміну досвідом з іноземними викладачами за програмою Erasmus+, тому майбутній вчитель повинен не лише мати сильні сторони зі знання ІМ, а й бути здатним ефективно навчити цій мові учнів, що вимагає високого рівня сформованості методичної компетентності та методів її формування на заняттях з практики усного та писемного мовлення.

Сьогодні, під поняттям професійної методичної компетентності вчителя ІМ, ми маємо на увазі сукупність методичних знань, навичок і вмінь, а також суб'єктних і особистісних якостей, яка проявляється у здатності проектувати, адаптувати, організовувати, мотивувати, досліджувати й контролювати

навчальний, пізнавальний, виховний і розвивальний аспекти іншомовної освіти, а також ефективно спілкуватися з учнями та реалізовувати навчально-методичну діяльність. Проте, варто зауважити, що комплексне формування професійної компетентності у майбутніх вчителів ІМ, це не лише про вміння та навички, а ще й про готовність студента у майбутньому стати вчителем 5-9-х класів у ЗЗСО [8, ст. 219-222].

Предметом дослідження є методи, а також різні підходи, засоби до формування методичної компетентності у майбутніх учителів англійської мови. На відміну від предмета, який є статичним, об'єкт дослідження має на меті сам процес формування методичних компетентностей у вчителів англійської мови. Проте, слід зауважити те, що ми не формуємо методичні компетентності у чистому вигляді, адже для цього існують заняття з методики навчання іноземних мов (МНІМ), а готуємо майбутніх вчителів англійської мови для роботи з учнями 5-9 класів професійно орієнтованих навичок на заняттях з практики усного та писемного мовлення (ПУПМ), де вони володіють не лише відповідним знанням мови, а й певним рівнем належної професійної підготовки, як початковим кроком до їх майстерності, яка у майбутньому стане основою для формування професійних компетентностей у майбутніх вчителів англійської мови на заняттях з практики усного та писемного мовлення. Саме тому, ми ставимо завдання визначити етапи та рівень розвитку професійної компетентності на заняттях з практики усного та писемного мовлення і, як результат отримати відповідні професійні вміння [8, ст. 155].

Метою розвитку професійної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови на заняттях з практики усного та писемного мовлення є остаточне забезпечення якісної підготовки вчителів ІМ спираючись на методи та процес впровадження їх в освітній процес, спроможних ефективно викладати англійську мову, володіючи не лише мовними навичками, а й методичними прийомами та професійними компетентностями. Завданням розвитку професійної компетентності у майбутніх вчителів англійської мови на заняттях з

практики усного та писемного мовлення можемо вважати теоретичні, практичні та дослідницькі знання.

Перш за все, варто розглянути теоретичний етап, на якому ми визначимо поняття професійної компетентності у педагогічній діяльності і розглянемо професійну характеристику вчителя, його виробничі функції, вміння вчителя іноземної мови. Перейшовши до практичного етапу, ми повинні визначити та запровадити комплекс вправ, що сприяють розвитку професійної компетентності вчителів іноземної мови ЗЗСО, ґрунтуючись на основі описаних вправ, можемо формувати мовленнєву підготовку майбутнього вчителя ІМ, на цьому етапі також важливо акцентувати увагу на особливостях впровадження роботи з учням 5-9-х класів у ЗЗСО в рамках практики усного та писемного мовлення на основі комплексу вправ згідно вікових особливостей учнів. Останній етап має на меті впровадження активностей, необхідного комплексу вправ, аналіз результатів і також надання методичних рекомендацій майбутнім вчителям ІМ на заняттях з практики усного та писемного мовлення. Експериментальне дослідження допоможе дослідити цей етап та його ефективність на заняттях з практики усного та писемного мовлення серед майбутніх учителів ІМ.

Першим методом можемо вважати спостереження, адже сам тут ми маємо змогу виявити прогалини у комунікативних навичках студентів, при цьому не втручатись в процес. Після виявлення проблематичних ситуацій, ми можемо переходити до другого етапу – експериментального. На цьому етапі ми впроваджуємо наші вправи та методики для формування методичної компетентності у майбутніх вчителів АМ. Після основного методу, ми запроваджуємо етап анкетування та опитування, аналізуємо отримання даних та зворотних зв'язків від студентів, таким чином на цьому етапі ми бачимо якість засвоєних методик викладання.

Практична значущість мого дослідження полягає у тому, що ми дослідили та запровадили інтерактивні та комунікативні методи для формування

методичної компетентності у майбутніх учителів АМ, також основні результати дослідження було оприлюднено у публікації [10, ст. 133-137].

Загалом, визначивши всі етапи дослідженнями, його передумови та подальші дії, ми запровадили процес вдосконалення навичок усного та писемного мовлення, міжкультурних компетентностей, що сприяє глибокому розумінню контексту англійської мови, а також формування вміння пояснити та передати цей контекст учням, виховання креативності та гнучкості у майбутніх учителів, що дасть їм змогу творчо підходити до організації уроку та адаптування методичних матеріалів відповідно до індивідуальних потреб учнів 5-9 класів.

Матеріали дослідження були оприлюднені у вигляді публікації статті у Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка [61].

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1. Поняття професійної компетентності у педагогічній діяльності опосередковано формує методичну компетентність у майбутніх учителів англійської мови.

Сьогодні, на етапі осучаснення системи освіти в Україні та її інтеграції в Європейський освітній простір, зокрема в галузі викладання ІМ, ставиться завдання забезпечення якості підготовки випускників на рівні міжнародних вимог, що включає формування компетентної особи, яка буде володіти не лише теоретичними знаннями, а ще й практичними навичками та мати досвід їх застосування, де ключовою фігурою є педагог.

Дослідженню питання, щодо формування професійної компетентності у майбутніх викладачів ЗВО звертали увагу багато дослідників, зокрема таких як, І.Д. Бех, В.Г. Кремень, Н.В. Кузьміна, О.А. Дубасенюк, Л.М. Мітіна та ін. Незважаючи на увагу дослідників до питання ПК майбутніх випускників ЗВО, проблема опосередкованого формування методичної компетентності залишається невирішеною. Саме тому, процес формування ПК у студентів факультетів ІМ та педагогічних ЗВО є предметом цього дослідження.

Розглядаючи професійну компетентність викладача ІМ, як особистісну характеристику, ми розуміємо під нею сукупність професійно важливих якостей педагога, які необхідні для успішного виконання завдань навчання, виховання й розвитку учнів та забезпечують ефективність його професійної діяльності. Ці якості визначають здатність, можливість і схильність учителя до здійснення педагогічної роботи. Здатність педагога зумовлюється рівнем його знань, умінь, навичок, здібностей, а також особистісними рисами – характером, темпераментом і особливостями емоційно-вольової сфери.

Професійна компетентність у педагогічній діяльності – це сукупність навичок, особистісних якостей та вмінь, що дає змогу ефективно викладати англійську мову учням 5-9-х класів. Це поняття охоплює володіння методиками викладання, знання вікових та психологічних особливостей учнів середньої шкільної ланки та вміння систематизувати навчальний процес. Ми можемо розглядати професійну компетентність у педагогічній сфері, як педагогічна компетентність, мовно-комунікативна компетентність, предметно-методична компетентність, інформаційно-цифрова компетентність та психологічна компетентність. Після визначення провідних компетентностей майбутнього вчителя іноземної мови логічним є звернення до детального розкриття їхньої структури, змістового наповнення та ролі у формуванні професійної готовності педагога.

Якщо ми будемо розглядати мовно-комунікативну компетентність, то побачимо, що це перш за все про володіння не лише ІМ, а ще й державною, згідно чинних вимог законодавства про мову та державні заклади освіти [11, ст. 149-161]. Безперечно будь-який викладач ІМ має вільно володіти мовою, адже саме структура проведення занять та спілкування у професійному колі для викладача ІМ є невід'ємною частиною його професійної компетентності, тому спираючись на тему своєї роботи, можна точно визначити, що підготовка майбутніх викладачів, а наразі студентів ЗВО полягає у досконалому вивченні та володінні ІМ на високому рівні, адже для майбутніх учнів цих викладачів це допоможе сформувати їхню комунікативну компетентність. Викладач ІМ повинен вільно висловлювати іноземною мовою власні думки, бажання, наміри, а також пояснювати свої дії в освітньому процесі, професійному спілкуванні, а також сприяти опануванню здобувачами освіти іноземної мови для вирішення комунікативних завдань у життєвих ситуаціях.

Крім того, ця компетентність включає навички міжкультурного спілкування, оскільки сучасний викладач іноземної мови працює в глобалізованому освітньому середовищі, де взаємодія з учнями різних культур

та мовних традицій є щоденною практикою. Вона також передбачає психологічну готовність до спілкування: уміння підтримати мотивацію учнів, коректно коригувати мовні помилки, створювати позитивний навчальний клімат та формувати довіру.

Формування мовно-комунікативної компетентності у майбутніх викладачів ІМ тісно пов'язане з розвитком їхніх когнітивних, емоційно-вольових і соціальних якостей. Майбутній педагог, який володіє цими навичками, не лише ефективно навчає мові, а й стає прикладом для наслідування, моделює комунікативну поведінку та сприяє розвитку критичного, креативного та рефлексивного мислення учнів. Таким чином, мовно-комунікативна компетентність є ключовим елементом професійної готовності викладача, інтегруючи знання, уміння, навички та особистісні якості в єдину систему, що забезпечує успішну педагогічну діяльність.

Щодо предметно-методичної компетентності, то вона дає змогу майбутньому викладачу ІМ здатність моделювати зміст освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, визначених державними стандартами освіти [1]. Варто зауважити, що не лише варто знати та розвивати навички та знання мовної, мовленнєвої компетентностей, а ще й вміти правильно їх запровадити в освітній процес, використовувати різні комунікативні практики для пояснення навчального матеріалу й організовувати комунікацію між здобувачами освіти з навчальною метою. Також процес формування предметно-методичної компетентності має на меті застосування інтегрованого підходу, що включає в собі здатність здійснювати інтегроване навчання здобувачів освіти, застосовувати міжпредметні зв'язки на заняттях з ІМ й інтеграцію змісту різних освітніх галузей, навчальних предметів (інтегрованих курсів), адже саме це допомагає сформувати у майбутніх здобувачів освіти розуміння природних зв'язків різних процесів, уміння вирішувати практичні завдання, що вимагають синтезу знань з різних освітніх галузей; розвивати в здобувачів освіти системне мислення. Загалом одним з

головних завдань предметно-методичної компетентності є здатність добирати і використовувати сучасні й ефективні методики і технології навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти, оскільки на сьогодні дуже стрімко набирає обертів саме дистанційний метод навчання, тому завдяки гарному володінню цією компетентністю вчитель ІМ матиме змогу швидко адаптуватись до нових сучасних реалій, що допоможе у майбутньому не втратити розвиток комунікативних навичок у майбутніх здобувачів освіти, а також розробляти освітні матеріали з урахуванням інтересів і здібностей здобувачів освіти на профільних та інтегрованих курсах. Окрім, лаконічної вибудови моментів, щодо навчання та викладу матеріалу, варто зосередити свою увагу на психолого-педагогічному аспекті, адже він є однією з найважливіших складових цієї компетентності та має не аби який вплив на подальше формування професійних компетентностей у педагогічній діяльності майбутнього викладача ІМ. На цьому аспекті варто вміти розрізняти вікові категорії та етапи когнітивного розвитку дитини або ж студента, оскільки це передбачає і вплив на методи викладання матеріалу на заняттях, наприклад таких, як ПУПМ та ПФ. Зазначаючи, що психологічний аспект є не менш важливим, майбутній вчитель ІМ на заняттях з ІМ повинен враховувати не лише когнітивні моменти розвитку, а ще й індивідуальні особливості та потреби, такі як от, наприклад: темп засвоєння матеріалу, емоційна чутливість та рівень пам'яті учнів.

Як вже було вище зазначено, то на сьогодні стрімко набирає обертів і й інформаційне середовище, дистанційна освіта, тому для майбутнього викладача ІМ та формування його ПК важливо розвивати інформаційно-цифрову компетентність, вміти критично аналізувати отриману інформацію та вміло запровадити її у навчальний процес. Під інформаційно-цифровою компетентністю я маю на увазі здатність викладача орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею в професійній діяльності. А саме, якщо ми будемо казати про знання та необхідне підґрунтя грамотності у використанні цифрових

пристроїв, їхнього базового програмного забезпечення, онлайн- сервісів зокрема фінансових, мережі Інтернет. Знати правила критичного оцінювання інформації та критерії медіаграмотності, цифрової фінансової грамотності є надзвичайно важливо, адже саме ці навички допоможуть майбутньому викладачу ІМ орієнтуватись в сучасному інформаційному потоці та розрізняти достовірні джерела від маніпулятивних. Окрім цього, вони сприяють формуванню свідомого ставлення до цифрових ресурсів, їх аналізу та створенню власних. Водночас важливо розуміти, що ефективний професійний розвиток неможливий без активного використання цифрових середовищ. До них належать професійні онлайн-спільноти й електронні (цифрові) ресурси для безперервного професійного розвитку впродовж життя. Такі середовища не просто надають доступ до знань, а ще й дають можливості для обміну знаннями, досвідом разом з колегами та фахівцями галузі. Не менш важливим етапом є знання та дотримання чинних вимог законодавства щодо академічної доброчесності й використання об'єктів авторського права; мережевий етикет у професійній діяльності. Адже саме це гарантує повагу до інтелектуальної власності та підтримки етичних стандартів у професійній діяльності. Окрему увагу слід приділяти правилам безпеки у цифровому середовищі, оскільки порушення кібербезпеки та кібер гігієни до втрати даних або ж навіть шкоди психоемоційному стану майбутнього викладача ІМ. Таким чином, розуміння наслідків впливу цифрової інформації на викладача та людину загалом допомагає формувати відповідальне ставлення до цифрової діяльності. Також формування інформаційно-цифрової компетентності у майбутнього викладача ІМ у ЗЗСО та ЗВО дає змогу та здатність ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) ресурси. Адже завдяки цьому педагог не лише розширює власні можливості у викладанні свого предмета, а й забезпечує більш інтерактивне, гнучке та індивідуалізоване навчання для учнів та студентів. Крім того, розвиток інформаційно-цифрової компетентності у майбутніх викладачів іноземної мови у ЗЗСО та ЗВО сприяє формуванню вміння аналізувати, адаптувати та інтегрувати сучасні цифрові

інструменти у навчальний процес. У свою чергу, це підвищує якість освітнього середовища, стимулює пізнавальну активність у здобувачів освіти та формує в них ключові навички двадцять першого століття, а саме: критичне мислення, комунікацію та цифрову грамотність.

Отже, інформаційно-цифрова компетентність у майбутніх викладачів ІМ у ЗЗСО та ЗВО є не лише технічною навичкою, а й важливою складовою професійної діяльності, що здатна забезпечити ефективну педагогічну взаємодію.

Переходячи до наступної складової, що у майбутньому буде формувати ПК у викладачів ІМ, варто зазначити, що це не просто навичка, а ще й трудова функція для будь якого викладача ЗВО або ж ЗССО. Якщо ми будемо казати про формування психологічної компетентності, то тут кожен майбутній викладач повинен мати здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові й індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхній психоемоційний стан, оскільки саме це є основою ефективної педагогічної взаємодії не лише з учнями, студентами, а ще й з їх батьками. Крім цього, здатність враховувати психологічні особливості допомагає викладачу обирати адекватні методи навчання, форми комунікацій та темп подання матеріалу. Що дозволить не просто підняти рівень засвоєння знань учнями, а ще й забезпечити та зберегти емоційно-психологічний комфорт здобувачів освіти. Психологічна компетентність на заняттях з ІМ в першу чергу це про партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу. Ця ПК включає в себе здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові й індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхній психоемоційний стан, здатність використовувати стратегії роботи зі здобувачами освіти, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, я-ідентичності, а також здатність формувати мотивацію здобувачів освіти й організовувати їхню пізнавальну діяльність. Для формування психологічної компетентності у майбутнього викладача іноземної мови, педагог повинен оволодіти певними знаннями, уміннями та навичками, а окрім цього вміло й

запровадити це у навчальний процес серед здобувачів освіти. Знання про індивідуальні особливості здобувачів освіти, вплив цих особливостей на засвоєння навчального матеріалу й успішну соціалізацію, ознаки погіршення психоемоційного стану допоможе майбутньому викладачу планувати і здійснювати освітній процес з урахуванням вікових й індивідуальних особливостей здобувачів освіти, скласти індивідуальну програму розвитку та/або індивідуальний навчальний план здобувача освіти (за потреби) у складі команди супроводу або самотійно, а також надавати підтримку учням, які мають ознаки стресу. Сформована психологічна компетентність у подальшому дасть змогу налагодити комунікаційний етап, що дозволить майбутньому викладачу ІМ спілкуватися з учасниками освітнього процесу та іншими особами (за потреби) про їхні індивідуальні особливості, а також відслідкувати їхній вплив на засвоєння навчального матеріалу й успішну соціалізацію, важливість врахування психоемоційного стану. Як було вище зазначено психологічна компетентність у викладача ІМ може допомогти у формуванні здорової та позитивної самооцінки у здобувачів освіти. Для того, щоб цей процес відбувався на постійній основі, непомітно для інших здобувачів освіти, викладач ІМ повинен оволодіти знаннями про основні умови формування позитивної самооцінки здобувачів освіти та основні стратегії, що сприяють формуванню їх позитивної самооцінки. Базуючись на отриманих знаннях, викладач у майбутньому матиме змогу визначати прояви завищеної чи заниженої самооцінки здобувачів освіти з метою коригування їх, створювати умови формування позитивної самооцінки здобувачів освіти, а також використовувати основні стратегії роботи зі здобувачами освіти, що сприяють формуванню їхньої позитивної самооцінки. В першу чергу такі знання та вміння допоможуть покращити етапи комунікації зі здобувачами освіти.

Формування психологічної компетентності у майбутнього викладача ІМ передбачає здатність цілеспрямовано формувати мотивацію у здобувачів освіти та організовувати їхню пізнавальну діяльність на основі їхніх індивідуальних

психологічних потреб та особливостей. Майбутній викладач має не лише знати види пізнавальної діяльності учнів, а й усвідомлювати основні умови, котрі впливатимуть на становлення їхньої внутрішньої мотивації до навчального процесу. Це включає створення позитивного емоційного фону, зберігає та підтримує інтерес до навчального матеріалу, стимулює допитливість та прагнення до самопізнання, а також до самостійного вивчення додаткового навчального матеріалу. Важливою складовою психологічної ПК майбутнього викладача ІМ є вміння та навички застосовувати ефективні методи роботи, обирати такі навчальні матеріали, які активізують пізнавальну діяльність здобувачів освіти, активізовувати суть їх критичне мислення, самостійність і відповідальність за власні результати навчання та засвоєнні знання. Позитивним результатом сформованої психологічної компетентності у викладача ІМ у ЗВО та ЗЗСО є здатність до ефективного спілкування з усіма учасниками освітнього процесу, а саме такими, як: здобувачі освіти, колеги, а також батьки. У свою чергу, таке спілкування ґрунтується на принципах емпатичності, толерантності, відкритості та взаємоповаги один до одного.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна побачити, що саме завдяки поєднанню знань та практичних вмінь про психологічні чинники та закономірності мотивації у її формуванні та розвинених комунікативних умінь, майбутній викладач ІМ здатний забезпечити комплексний розвиток особистості здобувача освіти, сприяти його власній самореалізації і усвідомленому прагненню до навчання.

У першій частині першого розділу, було розглянуто зміст, сутність та структуру ПК майбутнього викладача ІМ у закладах вищої освіти. Визначено, що ПК є поєднанням різних видів компетентностей, а також інтегрованим особистісно-професійним утворенням, яке у свою чергу охоплює систему знань, умінь та навичок, а також ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективного впровадження педагогічної діяльності серед здобувачів освіти.

З'ясовано, що провідними складовими ПК у майбутнього викладача ІМ у ЗВО є педагогічна компетентність, мовнокомунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова та психологічна компетентності. Кожна з них виконує певні функції на різних етапах у процесі професійного становлення майбутнього викладача ІМ та його педагогічної майстерності, а саме: мовно-комунікативна допомагає володіти іноземною мовою, як інструментом професійної діяльності та взаємодії зі здобувачами освіти, предметно-методична – здатність ефективного добирати методи та засоби та технології під час навчального процесу, інформаційно-цифрова використовувати сучасні цифрові ресурси у навчальному процесі, вміло їх запровадити, а також отримати знання правил інформаційної гігієни, психологічна компетентність – розвиток емпатії, здатність до саморефлексії, а також налагодити партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, колегами та батьками здобувачів освіти. Таким чином, формування ПК у майбутніх викладачів ІМ розглядається як система, що формується у процесі підготовки у ЗВО та забезпечує готовність до успішної педагогічної діяльності в умовах сучасного освітнього простору.

Викладання іноземної мови вимагає від викладача не лише володіння високого рівня володіння ПК, а й уміння вдало поєднувати її між собою для більш ефективної та злагодженої роботи на заняттях. Саме тому подальший аналіз буде спрямовано на теоретичне обґрунтування та впровадження різних типів ПК у навчальний процес. Розглянувши поняття професійної компетентності у педагогічній діяльності майбутнього викладача іноземної мови у закладах вищої освіти, можна їх запровадити на заняттях ПУПМ та інших пов'язаних між собою предметів викладання.. На мою думку, саме два типи ПК у майбутнього викладача ІМ у ЗВО варті найбільшої уваги на заняттях з АМ, такі як: мовно-комунікативна та інформаційно-цифрова.

Починаючи з мовно-комунікативної компетентності варто зазначити, що викладач повинен володіти не аби яким високим рівнем знання АМ, а саме мати практичні знання лексики, фонетики та різних граматичних структур, що у

свою чергу дозволить використовувати мову, як основний інструмент для впровадження освітнього процесу та засіб спілкування між викладачем та здобувачами освіти. Викладач повинен демонструвати приклади та зразки автентичного мовлення, що у свою чергу мотивувати учнів до наслідування та самостійного відтворення в усній формі комунікації, а також позитивно сприятиме їхньому розвитку слухових, мовленнєвих та соціолінгвістичних умінь. Гарне володіння мовно-комунікативною ПК викладачем іноземної мови, дасть змогу створити комунікативне орієнтоване середовище на заняттях з ПУПМ у закладах вищої освіти, де основна увага приділятиметься не просто засвоєнню граматичних структур, вивченню лексичних одиниць, а ще й розвитку вмінь спілкуватися, вільно висловлювати свою думку іноземною мовою, аргументувати її та вступати в дискусійні діалоги з викладачем або ж з іншими здобувачами освіти. Для впровадження активного використання цієї компетентності викладач англійської мови має використовувати інтерактивні методи навчання, такі як, наприклад, дискусії, рольові ігри, дебати або ж групові проекти чи ситуаційні вправи, що у свою чергу імітують живе спілкування та створюють англомовне середовище задля кращого засвоєння нових лексичних одиниць чи відпрацювання граматичних структур. Однак, якщо розбирати саме впровадження мовленнєвої компетентності на заняттях з ПУПМ, то це потребує від викладача ще й вміння організувати зворотній зв'язок. Учитель повинен бути толерантним до помилок здобувачів освіти, підтримувати їх у спробах висловлювати свої думки англійською мовою та заохочувати до участі у групових обговореннях. Варто зазначити також, що мовно-комунікативна компетентність впроваджується через змогу вчителя адаптувати мовлення відповідно до рівня підготовки та вікових особливостей здобувачів освіти, як у ЗВО так і у ЗЗСО, уміти не лише пояснювати складні граматичні структури до прикладу простими словами, а ще й використовувати невербальні засоби спілкування (інтонацію, жести, міміку) для підтримки уваги та зацікавлення у навчальному процесі. Деталізоване впровадження мовно-комунікативної компетентності на заняттях з англійської мови вимагає

від майбутнього викладача ІМ гарних мовних навичок та вмінь, а ще й глибоке розуміння дискурсивності, інтерактивних принципів, соціокультурних аспектів та стратегічності МД.

Створення комунікативного середовища на заняттях з ПУПМ, полягає у тому що, АМ використовується як основний інструмент, тобто це не лише про виконання вправ з підручника, а ще й про те, що всі інструкції, пояснення, коригування відповідей учнів автоматично буде обговорюватись англійською мовою. Такий підхід допоможе здобувачам освіти якомога глибше зануритись у природне мовне середовище та стимулювати їх до активного використання мови та поступового зниженню психологічних бар'єрів. Наступним кроком, доволі важливо є реалізація принципу інтерактивності, що передбачатиме рівноправну участь усіх здобувачів освіти у комунікації на заняттях з ПУПМ. Саме для цього доволі доцільно використати такі методи:

Таблиця 1.1

Метод ІН	Зміст	Мета
Рольові ігри	імітація реальних випадків з життя, наприклад інтерв'ю, покупка у магазині, подорож	Допомагає розвинути мовленнєву неочікуваність, знизити рівень мовного та психологічного бар'єрів, уміння орієнтуватись у реальних життєвих ситуаціях
Дискусії, дебати	Спільне або ж парне обговорення актуальних сучасних тем, проблем, формування аргументів та висловлення власної думки	Допомагає формувати критичне мислення, аргументовано висловлювати свою позицію англійською мовою, а також вести діалог.

Парна та групова робота	Складання діалогів, створення презентацій, спільних проектів, спільних мовних завдань, тощо.	Допомагає розвинути навички співпраці, взаємодопомоги, взаємоповаги, розвиток дослідницьких умінь та відповідальність за власні результати. Формує емпатичність та толерантність.
-------------------------------	--	---

Впровадження дискурсивного підходу відбувається через роботу з автентичними текстами, такі як, статті, відеоролики, інтерв'ю та інше, аналіз різних типів мовлення, таких як, формальне - неформальне, письмове - усне. На заняттях з ПУПМ спираючись на вищезазначене, здобувачів освіти майбутній викладач ІМ може навчити вмінню говорити та використовувати отримані знання у різних випадках та при взаєминах з різними людьми, що сприятиме у студентів до здатності логічної, зв'язної та контекстної побудови мовлення. Щодо впровадження соціокультурного компонента, то це відбувається через ознайомлення студентів з культурою, етикетом, традиціями, невербальними засобами комунікації та нормами поведінки у іншомовному середовищі. Допомогти у цьому, можуть різні тематичні завдання, які майбутній викладач АМ може знайти на різних інтернет ресурсах, що тут також у свою чергу охоплює ще й гарне володіння інформаційно-цифрової компетентності задля збереження автентичності отриманих даних та достовірно поданої інформації. Серед добірки різноманітних занять можна виокремити такі, як у Таблиці 1.2

Таблиця 1.2

Форма	Зміст	Результат
-------	-------	-----------

Тематичні завдання Наприклад: «British Holidays», «Everyday Etiquette in the UK and the USA».	Ознайомити студентів з різними традиціями, святами, етикетом та іншими культурними особливостями англомовних країн.	Сформованість культурної обізнаності, навички спілкування з урахування культурних аспектів.
Відеоматеріали	Перегляд автентичних відео, таких як інтерв'ю носіїв мови, документальні чи художні фільми для демонстраційного прикладу реальних ситуацій спілкування.	Як результаті збагачення мовного і культурного досвіду, різноманітність навчального процесу, розвиток уміння слухання та підвищення зацікавленості до навчального процесу.
Кроскультурні завдання	Порівняння різних країн та культурних традицій, до прикладу, Україна та Велика Британія або ж США через аналітичні або дискусійні вправи.	Сформованість толерантності та вміння розглядати світові культури з культурно різноманітної позиції.

Для майбутнього викладача англійської мови на заняттях з практики усного та писемного мовлення важливо не лише знати, як запровадити певні вправи та вміло використати мовленнєвий підхід, а ще й знати як знімати труднощі мовного бар'єру у здобувачів освіти і тут вже на допомогу може прийти стратегічний компонент. Для цього педагог має навчити студентів використовувати різноманітні комунікативні стратегії серед яких може

виокремити стратегію перефразування, добору синонімів або ж «запитань для уточнень». Така методика допомагає сформувати у здобувачів освіти впевненість у процесі спілкування з іншими людьми навіть коли виникає брак лексичних одиниць. До стратегічного компоненту можна додати ще й навичку рефлексійної комунікації, тобто на заняттях з ПУПМ після виконання вправ або ж різного виду обговорень, визначити цілі які було досягнуто, дізнатись про труднощі лексичних та граматичних одиниць або ж конструкцій, різновиду використання комунікативних стратегій, що у свою чергу дасть змогу здобувачам освіти покращити мовленнєві навички через процес групового або ж самостійного аналізу, а от викладачу ІМ надасть бачення коригування навчальних матеріалів або ж додаткових компонентів у використанні на заняттях АМ.

Крім того, на сьогодні якісним покращенням мовно-комунікативної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови на заняттях з практики усного та писемного мовлення можна вважати її поєднання разом з інформаційно-цифровою компетентністю, адже використання різних онлайн ресурсів, інтерактивних додатків або ж онлайн платформ покращують засвоєння отриманої інформації та підвищують мотивацію до навчання через різноманітність різних вправ. На мою думку, такий спосіб застосування даної компетентності допоможе учням більш якісно засвоювати матеріал для різних типів сприйняття учнів.

Звертаючи увагу на різноманітні онлайн-платформи, майбутній викладач ІМ повинен володіти ефективним використанням таких платформ як Google Classroom, Moodle, Zoom на заняттях з ПУПМ. У сьогоденних реаліях українська система освіти перейшла на змішаний формат навчання. [12, ст. 376] Теоретичною основою даного підходу є поєднання цифрових та педагогічних технологій, коли під час навчального процесу викладач має роль не лише, як джерело знань, а ще й як фасилітатор, який вміло впроваджує навчання на засадах співпраці та самостійного пошуку та обробки інформації. Змішаний

формат навчання передбачає поєднання аудиторної та дистанційної роботи, що у свою чергу забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу і сприяє підвищенню якості засвоєння знань. Проте, такі платформи для впровадження дистанційної форми освіти є не більше ніж зручний спосіб безперервного процесу навчання. Розкрити сутність інформаційно-цифрової компетентності допомагає використання інтерактивних сервісів для вивчення іноземної мови серед яких Quizlet, Kahoot, Padlet та інші. Використання таких ресурсів на заняттях з ПУПМ не лише сприяє організації дистанційної форми навчання, а й активізації комунікативної діяльності, розвитку самостійності у здобувачів освіти, що у свою чергу дозволяє створити динамічне, наочне і мотивуюче іншомовне середовище. Інформаційно-цифрова компетентність у майбутніх викладачів іноземної мови на заняттях з практики усного та писемного мовлення передбачає здатність не лише знаходити і використовувати знання під час виконання вправ, а й критично аналізувати отриману інформацію спираючись на достовірність джерел, розрізняючи факти та маніпуляції. На заняттях з АМ це може бути впроваджено через роботу з оригінальними текстами, відеоматеріалами, новинами, соціальними мережами, тощо. Коли викладач запроваджує інформаційно-цифрову компетентність на заняттях з практики усного та писемного мовлення, студенти вчать аналізувати зміст повідомлень, порівнювати культурні контексти та їх особливості, обговорювати актуальні теми, що водночас сприяє розвитку їх мовних та соціокультурних умінь. Аналізуючи вищезазначене, ми бачимо неабиякий зв'язок з таким предметом, як медіаграмотність, що розкриває сутність міжпредметних зв'язків. Такий підхід до навчання сприяє інтеграції навчального змісту АМ з іншими галузями – культурологією, медіаосвітою та навіть інформатикою. Використання міжпредметних зв'язків у поєднанні разом з цифровими технологіями та сервісами забезпечує цілісний та систематичний підхід до навчального процесу у сьогоденних реаліях. Наприклад, створення інтегрованих проєктів англійською мовою не лише розкриває сутність групової або ж самостійної роботи здобувача освіти, а ще й дозволяє поєднати

лінгвістичну, культурну й технологічну складові. Зокрема, це формує в учнів уміння працювати з різними форматами та аналізувати її у міждисциплінарному контексті, крім цього подібна методика охоплює усі типи сприйняття у здобувачів освіти.

Отже, спираючись на вищезазначене я описав сутність професійної компетентності у майбутніх вчителів англійської мови, а також розкрив теоретичні засади, як саме ці компетентності формуються, впливають на освітній процес та комунікацію між здобувачами освіти та викладачем. У теоретичній частині ПК було викладено порядок впровадження компетентностей на заняттях з АМ. Розглянувши всі аспекти ПК майбутнього викладача ЗВО, можна дійти до висновку, що формування професійних педагогічних компонентів є невід'ємною частиною обов'язкових навичок та вмінь у майбутніх викладачів ІМ на заняттях з ПУПМ, адже без них впровадження структурної освітньої діяльності є неможливою. Високий рівень сформованості психологічної компетентності у майбутнього викладача ІМ забезпечує врахування вікових та індивідуальних особливостей студентів, уміння створювати сприятливе емоційне та толерантне середовище під час навчального процесу. Теоретичний аналіз впровадження ПК на заняттях з ПУПМ показав, що це досягається через цілеспрямовану організацію різноманітних інтерактивних форм, включаючи рольові ігри, дискусії, проектну діяльність та роботу в парах. Формування мовленнєвих, дискурсійних навичок у здобувачів освіти дозволить будувати цілісне мовлення та знизити мовленнєві бар'єри. У свою чергу, поєднання різних типів ПК дозволяє будувати міжпредметні зв'язки, а також розвивати мовні, соціокультурні та комунікативні уміння студентів, а також стимулювати їхню активну участь в освітньому процесі та сформувати готовність до реальної ІК.

1.2. Професійна характеристика вчителя та виробничі функції, вміння вчителя іноземної мови.

Варто почати з того, що на сьогодні вчитель є не лише людиною, яка передає певні знання, а ще й формує навички, уміння які пов'язані з іншими сферами життя, тому сутність майбутнього викладача англійської мови на заняттях з практики усного та писемного мовлення полягає не лише як носія знань, а ще як організатора комунікативно орієнтованого навчання, фасилітатора, наставника, який у подальшому сприятиме формуванню іншомовної компетентності у майбутніх здобувачів освіти, їх мотивації до вивчення англійської мови і розвитку критичного мислення та загалом світосприйняття. Професійна характеристика вчителя англійської мови включає в себе узагальнену характеристику особистісних та професійних якостей, що у подальшому визначатимуть його здатність до ефективного та якісного впровадження навчально-виховного процесу. ПХ відображає рівень сформованості усіх фахових компетентностей, професійної самосвідомості та педагогічної культури. Сама сутність професійної характеристики полягає в тому, що вона не обмежується певним описом кваліфікаційних параметрів, таких як категорія, освіта або ж стаж, а передбачає детальну оцінку особистості педагога як суб'єкта педагогічної діяльності, здатного до саморозвитку, саморефлексії, тощо. Звертаючи увагу на те, що ми описуємо характеристику викладача ІМ варто зазначити, що викладач АМ на заняттях з ПУПМ є посередником між двома культурами – українською та англійською, тому його професійний опис діяльності повинен відображати інтеркультурну спрямованість, формування в учнів толерантності, емпатії, розуміння культурних цінностей та норм спілкування. У розділі 1.1 було зазначено, щодо формування професійних компетентностей майбутнього вчителя, якщо ми кажемо про професійну характеристику, то це доволі схоже поняття з тим, що було вище зазначене, проте не тотожне. Професійна характеристика вчителя включає насамперед функціональний характер, тобто показує як і що педагог уміє робити, також на відміну від компетентностей характеристика орієнтована

на діяльність і результат та може бути виміряна та оцінена. Сутністю професійної компетентності майбутнього викладача АМ є знання, уміння та навички необхідні для впровадження педагогічної діяльності, а от професійна характеристика показує сутність узагальненого опису особистості педагога. Тож, на основі розгорнутих понять які зазначаються у розділі 1.1 та вищезазначених цієї роботи можна сформулювати поняття, що професійна характеристика вчителя – це узагальнена система оцінки професійних, особистісних, моральних та комунікативних якостей педагога, що відображають його фахову компетентність, педагогічну майстерність та здатність до ефективного виконання професійних функцій відповідно до вимог, як зводиться так і ЗЗСО. Крім того, професійна характеристика допомагає оцінити рівень знань, умінь та навичок вчителя, виявити рівень психолого-педагогічної підготовки, а також здатності враховувати індивідуальні потреби здобувачів освіти під час навчального процесу. У подальшому високий рівень професійної характеристики викладача англійської мови дозволяє забезпечити основу для атестації та професійного зростання, що у свою чергу впливатиме на якість формування педагогічних компетентностей та розвитку майстерності у майбутніх вчителів англійською мови на заняттях з практики усного та писемного мовлення.

У своїй роботі я б хотів зазначити різницю формування та вимог до професійної характеристики, як вчителів англійської мови 5-9 класів у ЗЗСО так і у викладачів іноземної мови у ЗВО, спираючись на нормативні документи [13, 14]. Звісно, що професійна характеристика матиме спільну основу як для вчителів ЗЗСО так і викладачів ЗВО. Таким підґрунтям можна вважати високий рівень володіння англійської мови, знання методик її викладання, сформованість психолого-педагогічних компетентностей та дотримання педагогічної етики і академічної доброчесності. Однак специфіка вікових особливостей учнів і цілей навчання формує суттєві відмінності у професійній діяльності та характеристиці педагога.

Професійна характеристика вчителя англійської мови 5-9 класів включає в себе певні пункти, такі як, мета діяльності, ключові функції, базові та фахові компетентності, які я розкрив у Таблиці 1.3 спираючись на нормативні документи [13]

Таблиця 1.3

Пункт	Зміст
Мета діяльності	Організація навчання та виховання учнів під час освітнього процесу у закладах ЗЗСО шляхом формування у них ключових компетентностей і світоглядна загальнолюдські і національні, культурні цінності, а також розвитку інтелектуальних та фізичних здібностей необхідних у подальшому для успішної самореалізації
Ключові ФУНКЦІЇ	Основою є планування, організація навчального процесу та його реалізація, яка включає як і щотижневі уроки так і позакласні заходи. Наступним кроком є оцінка навчальних досягнень учнів та корегування освітнього процесу. Також, функції професійної характеристики вчителя 5-9 класів спрямовані на виховання моральних.

	Громадянських та культурних цінностей здобувачів освіти. Взаємодія з батьками, колегами та іншими учасниками освітнього процесу.
Фахові та базові компетентності	За стандартом базові ключові компетентності у учнів формує саме вчитель. На уроках англійської мови 5-9 класів вчитель впроваджує формування комунікативних, цифрових, громадянських та соціальних компетентностей. Фахові компетентності охоплюють мовно-літературну компетентність, що свідчить про те, що вчитель володіє предметом, методичну, яка показує майстерність до планування, реалізації, моніторингу та оцінки знань здобувачів освіти. Знання вікової психології допомагає зробити підхід до навчального процесу диференційованим та за потреби інклюзивним.[13]

Далі у Таблиці 1.4 пропоную розглянути професійну характеристику викладача англійської мови у ЗВО згідно правових документів. [14]

Таблиця 1.4

Вид	Зміст
Освітньо-професійна компетентність	Знання теорії та методик викладання дисципліни відповідно до профілю підготовки, а саме — планувати, організовувати та здійснювати освітню діяльність на рівнях починаючи від бакалавра. Використовувати освітні технології як навчання так і оцінювання здобувачів освіти. Забезпечувати академічну мобільність, міждисциплінарність та здійснювати супровід студентів.
Науково-дослідницька діяльність	Згідно стандарту викладач зводиться повинен проводити наукові дослідження згідно своєї фахової компетентності, публікувати результати та брати участь у проектах. На основі цієї діяльності викладач зводиться повинен всі ці результати інтегрувати у навчальний процес та сприяти розвитку науково-дослідницького середовища у ЗНО, а за потреби чи можливості залучати здобувачів освіти. [14]
Педагогічна майстерність	Викладач застосовує методики адаптовані до вікових категорій,

	профілю та контексту. Також ПМ має на меті створення освітнього середовища, яке у подальшому стимулюватиме самостійність у здобувачів освіти, розвиток критичного мислення, майстерна оцінка результатів, а також надання зворотного зв'язку та корекцію навчального процесу.
Академічна доброчесність	Стандарт наголошує на дотриманні норм академічної доброчесності, серед яких правдивість, прозорість, посилення та запобігання плагіату. Розвивати у здобувачів освіти на заняттях з ПУПМ відповідальність за власні результати навчального процесу та дотримуватись етичної поведінки під час професійної педагогічної діяльності у майбутньому.

Розглянувши дві таблиці, можна порівняти сутність професійної характеристики вчителів 5-9 класів у ЗЗСО та викладачів англійської мови у ЗВО. Беручи до уваги мету діяльності, то у вчителів ЗЗСО можна виокремити, що це буде формування базової іншомовної компетентності учнів, розвиток особистості та виховання громадянських цінностей, а от кажучи про викладачів ЗВО, то тут вже йде сприяння поглибленому вивченню мовної та побудови професійної компетентності студентів, розвиток їх академічного мислення та

розвиток науково-дослідницьких навичок. Основною функцією вчителів у 5-9 класів можна вважати навчально-виховну функцію та підтримку емоційного розвитку дитини, а от у ЗВО головним є освітньо-наукове навчання та дослідницька діяльність та наставництво. Методична спрямованість також має різницю, спочатку інтерактивні та комунікативні методи, які є адаптованими до вікової категорії, а з часом це будуть проблемно-дослідницькі та академічні методи та їх інтеграція у навчальних процес. Розглядаючи стандарти у Таблиці 1.3, бачимо, що науково-дослідницька діяльність є обмеженою різними шкільними проектами, а от у Таблиці 1.4 ми бачимо це як обов'язковий етап, який включає в себе дослідження, публікації та участь у різних конференціях, а також міжнародне співробітництво. Загалом акцент професійної характеристики є більшим у викладачів іноземної мови у закладах вищої освіти і включає не лише педагогічну майстерність, виховну роль та адаптацію до вікової категорії, а ще й наукову майстерність, академічну доброчесність та інноваційність.

Загалом виробничі функції педагогічного працівника розглядаються як структурно визначені та цілеспрямовані види діяльності, що у свою чергу допоможе забезпечити реалізацію мети навчально-виховного процесу та сформувати у здобувачів освіти необхідні знання, уміння та навички. [1] Виробнича функція постає перед нами як інтегрована складова професійної компетентності, що об'єднує організацію, структурне планування та оцінку освітнього процесу. Зв'язок виробничих функцій з метою професійної педагогічної діяльності полягає у тому, що через певні дії майбутнього викладача іноземної мови, такі як заняття з практики усного та писемного мовлення, що включає в собі не лише усну практику, а ще й методичні розробки, відбувається реалізація стратегічної мети професійної діяльності. Виробничі функції виступають механізмом і практикою реалізації компетентностей педагога, що дозволяє оцінювати ефективність навчального процесу та визначати напрямки підвищення кваліфікації. Усе це є

безпосереднім механізмом досягнення цілей, оскільки саме через структуровану систему реалізації цих функцій викладач забезпечує якісний процес навчання, розвиток компетентностей студентів та навіть власний професійний розвиток. [15]

Отже, виробничі функції виступають інструментом практичної реалізації мети професійної діяльності педагога, визначаючи структуру щоденної педагогічної роботи задля досягнення очікуваних результатів навчання. Крім того, спираючись на вищезазначене я можу стверджувати, що виробнича функція викладача – це вперше чергу цілеспрямований вид професійної діяльності, який реалізує основну мету навчально-виховного процесу та забезпечує формування необхідних знань та навичок у здобувачів освіти. Вона охоплює такі дії педагога спрямовані на планування, організацію, проведення, а також контроль і оцінку результатів навчальної діяльності. До основних виробничих функцій викладача у ЗВО належать ті, що сприяють формуванню у студентів системних знань, а саме – організаційно-педагогічна функція, науково-дослідницька, методична, педагогічна та академічна функції. [16]

Розглядаючи організаційну функцію майбутнього викладача іноземної мови на заняттях з практики усного та писемного мовлення, бачимо, що вона включає планування освітньої діяльності, що вказує на формулювання навчальних цілей під час освітнього процесу, добір різних методів та розробку розкладу занять або ж підготовку навчально-методичних матеріалів. Окрім цього, на заняттях з англійської мови викладач не просто вміло планує час, а ще й запроваджує організацію освітнього середовища, у свою чергу це допомагає розширити комплекс вправ під час занять. До прикладу, завдяки на заняттях з ПУПМ майбутній викладач може розподілити час на виконання вправ, які будуть включати не лише самостійні практичні завдання, а ще й групові роботи. Водночас майбутній педагог повинен дотримуватись міжпредметних зв'язків та налагоджувати паралельно пов'язані речі між лекційною, семінарською та практичною діяльностями. Організаційна виробнича функція вимагає від

майбутнього викладача проводити регулярний аналіз ходу занять, виявлення слабких місць та прогалин у здобувачів освіти. [16] Однак, сама по собі організаційна діяльність не формується з часом, а вимагає певних знань, умінь та навичок серед яких можна виокремити планування та прогнозування освітнього процесу. Для оволодіння цією навичкою викладач повинен чітко формулювати цілі навчання та очікувані результати, розробляти самостійно плани занять. Проте, дуже часто під час заняття можуть виникати різні мовні труднощі у студентів, тому на початкових етапах формування організаційної функції варто додавати ще й уміння прогнозування моментів у яких саме будуть виникати певні складнощі та вміти їх подолати. Для ефективного планування та його впровадження у навчальний процес варто володіти комунікативними вміннями, що дозволить чітко та зрозуміло доводити до студентів навчальні завдання, забезпечувати активну взаємодію студентів у процесі групової роботи та встановлювали партнерські взаємини разом з колегами для супроводження освітнього процесу. Аналітичні та корекційні вміння допоможуть контролювати ефективність освітнього процесу та аналізувати успішність студентів під час навчання.

Науково-дослідницька функція майбутнього викладача англійської мови є одним з ключових видів професійної діяльності спрямованими на розвиток потенціалу викладача та інтеграцію наукових результатів у процес навчання. Кожен викладач ЗВО повинен проводити наукові дослідження, розробляти проблематику та планувати експериментальні роботи, що у свою чергу покращить навички знання та вміння самого викладача та розширить можливості навчального процесу. Згідно Наказу Міністерства освіти і науки України №1466 від 16 жовтня 2024 року “Про затвердження професійного стандарту” викладач вищої освіти повинен вести публікаційну діяльність, яка включає в себе підготовку наукових статей, монографій та інших методичних розробок. Використання власних наукових здобутків покращить навчальну програму та додасть практичних прикладів на заняттях з практики усного та

писемного мовлення.[15,16] Насамперед для гарного формування виробничої функції майбутньому викладачу ІМ варто вміти використовувати сучасні методи науково дослідження, такі як експеримент, спостереження, моделювання та аналітика. Своєчасна аналітика актуальної літератури та дослідницьких матеріалів, їх критична оцінка, виявлення закономірностей та тенденцій дозволить якісно створювати власні дослідницькі проекти, які у подальшому будуть впливати насамперед на власний педагогічний розвиток. Ця виробнича функція є невід'ємною складовою для впровадження якісної самостійної роботи здобувачів освіти, адже необхідно брати наукове керівництво над студентами. Організація студентських наукових проектів, формування у здобувачів освіти умінь самостійно планувати та впроваджувати дослідження, а також наставництво у вигляді виконання курсових, дипломних або ж магістерських робіт.

Педагогічна функція викладача закладу вищої освіти представляє собою повний комплекс професійних дій, спрямованих на формування їх особистісного та професійного потенціалу. Ця складова є центральної частини виробничих функцій педагога, оскільки через педагогічну функцію впроваджується освітні цілі навчальних закладів та забезпечується ефективність навчально-виховного процесу. Педагогічна функція може включати в себе кілька складових педагогічної діяльності, а саме таких як – навчальна, виховна та індивідуальна робота зі студентами. Навчальна діяльність опосередковано формує організацію та проведення занять з англійської мови за допомогою сучасних методів і технологій навчання. Також гарне розуміння навчальної діяльності допомагає майбутньому викладачу іноземної мови адаптувати навчальний матеріал до рівня підготовки студентів та специфіки різноманітних дисциплін пов'язаних з АМ. Виховна діяльність впливає на формування академічної культури та етичної поведінки студентів під час навчального процесу. Викладач повинен на постійній основі стимулювати самостійне та критичне мислення здобувачів освіти не лише на уроках з практики усного та

писемного мовлення, а ще й за його межами та брати відповідальність за власні результати. На певних етапах студенти повинні показувати так званий звіт отриманих та закріплених знань, у вигляді курсових, дипломних чи магістерських робіт. Саме тут викладач АМ може запровадити частину педагогічної функції у вигляді консультацій, наставництва або ж підтримки у науково-дослідницькій діяльності здобувача освіти. [15] А от щодо знань, умінь та навичок, то майбутній викладач ІМ повинен чітко розуміти та знати дидактичні принципи сучасних методів викладання, а також застосовувати різні форми оцінювання отриманих знань (тестування, практичні роботи, проектна діяльність) та надавати конструктивний зворотній зв'язок студентам.

Переходячи до академічної функції викладача англійської мови у ЗВО, то вона забезпечує високий рівень науково-освітньої культури та дотримання академічної доброчесності під час освітнього процесу у здобувачів освіти. Дотримання академічної доброчесності має на меті використання оригінальних матеріалів та посилань у навчальних наукових роботах, забезпечення чесного та прозорого оцінювання студентів, а також протидія плагіату або ж фальсифікації результатів. Майбутній викладач іноземної мови повинен формувати у здобувачів освіти академічну культуру, для того щоб у подальшому під час їх виконання наукових робіт навчити їх нормам наукового цитування та виховання поваги до інтелектуальної власності. Завдяки контролю і підтримки академічних стандартів, за допомогою дотримання правил академічної доброчесності, використання антиплагіатних систем для перевірки оригінальності текстів створює прозору систему оцінки дійсного рівня знань студента та якості засвоєння матеріалів.

Отже, підготовка майбутніх викладачів англійської мови здійснюється відповідно до чинного законодавства України і навчальних програм підготовки фахівців з англійської мови. Спираючись на вищезазначені теоретичні засади бачимо, що професійна характеристика викладача ЗВО відображає цілісну систему його знань, умінь та навичок. Професійна характеристика майбутніх

викладачів іноземної мови у закладах вищої освіти має комплексний характер і поєднує когнітивний, діяльнісний та мотиваційні компоненти, а ключовими факторами формування її є виробничі функції, які у свою чергу конкретизують напрями та зміст педагогічної діяльності майбутнього викладача.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ПРАКТИКИ УСНОГО ТА ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ

2.1. Комплекс вправ, що сприяють розвитку професійної компетентності у майбутніх учителів іноземної мови ЗЗСО

У процесі педагогічної практики особливої уваги потребує розвиток професійної компетентності майбутніх учителів іноземної мови, яка охоплює методичну, мовленнєву, комунікативну та психолого-педагогічну складові. В умовах ЗЗСО, зокрема в Миколаївському ліцеї №55, ефективним стало впровадження комплексу вправ, які спрямовані на формування вміння планувати урок, реалізовувати його в мовленнєвому середовищі, коригувати навчальний процес відповідно до потреб учнів та здійснювати рефлексію власної педагогічної діяльності [17, ст. 75]. Нижче подано п'ять комплексів вправ, адаптованих до рівня підготовки трьох студентів-практикантів – Катерини, Олени та Дмитра.

Комплекс 1: «Мовленнєвий стартап учителя» (для Катерини) – цей комплекс спрямований на розвиток умінь надавати чіткі інструкції, ставити питання, коментувати дії учнів англійською мовою. До складу комплексу входили такі вправи:

- Give Clear Instructions – студентка тренується формулювати інструкції до різних типів завдань (наприклад, “Listen and underline the correct answer”).

- Classroom English Simulation – моделювання типових ситуацій класного спілкування (звернення до класу, організація роботи в парах тощо).
- Question Loop Game – тренінг умінь ставити відкриті та закриті питання для актуалізації лексики та граматики.

Комплекс 2: «Методичне моделювання» (для Олени) – цей комплекс вправ був спрямований на розвиток методичної компетентності – вміння структурувати урок, добирати ефективні методи і прийоми з урахуванням вікових особливостей учнів середньої школи.

- Lesson Plan Workshop – складання планів уроків за заданими темами та віковими групами [18 ст.127].
- Task Typology Matching – добір типів вправ відповідно до цілей уроку.
- Predict Learner Difficulties – аналіз потенційних труднощів учнів та планування способів їх подолання.

Комплекс 3: «Роль учителя в інтерактивному середовищі» (для Дмитра) - цей комплекс був розроблений для формування навичок використання інтерактивних методів навчання, зокрема роботу з групами, проєктними завданнями та цифровими інструментами.

- Group Work Organizer – моделювання роботи в групах з чітким розподілом ролей і завдань.
- Interactive Tools Tryout – використання онлайн-платформ для створення вікторин, опитувань та спільних завдань (наприклад, Kahoot, Mentimeter).
- Project Task Designer – створення міні-проєктів (наприклад, «My DreamSchool»), які сприяють розвитку критичного мислення та співпраці.

Комплекс 4: «Аналіз і корекція помилок» (змішаний для всіх трьох студентів) – цей міжособистісний комплекс було реалізовано у формі спільної роботи трьох студентів над аналізом типових помилок учнів середньої школи в усному та писемному мовленні.

- Error Spotting Challenge – пошук і класифікація помилок у зразках учнівських письмових робіт.

- Correct & Explain – формування навичок корекції помилок з поясненням правил англійською.
- Feedback Practice – тренування надання усного та письмового зворотного зв'язку без шкоди для мотивації учнів [18].

Комплекс 5: «Рефлексія та самооцінювання» (для всіх практикантів)- розвиток професійної компетентності неможливий без рефлексивного компоненту. Даний комплекс вправ передбачав розвиток навичок аналізу власної діяльності, самооцінювання та побудови індивідуальної траєкторії вдосконалення.

- Teaching Diary – ведення щоденника педагогічної практики з аналізом проведених занять.
- SWOT Analysis of my Lesson – визначення сильних та слабких сторін проведеного уроку, можливостей та загроз.
- Peer Review Exchange – взаємооцінювання уроків з колегами-практикантами за визначеними критеріями (методика, мовлення, взаємодія з учнями) [19, ст. 256].

Запропоновані комплекси вправ дозволили забезпечити системний підхід до розвитку професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови. Виконання вправ у реальному освітньому середовищі надало студентам можливість поєднати теоретичні знання з практичними навичками, що забезпечило ефективну підготовку до самостійної педагогічної діяльності у ЗЗСО.

Запровадження зазначених комплексів вправ дало можливість не лише розвинути окремі компоненти професійної компетентності, а й сформувати у майбутніх учителів англійської мови цілісне уявлення про структуру та логіку проведення уроків у закладах загальної середньої освіти. Важливою особливістю впроваджених вправ стала їхня практична спрямованість та адаптація до умов реального освітнього процесу, зокрема — до рівня підготовки учнів середньої школи.

На кожному етапі виконання вправ студенти мали змогу відпрацьовувати своє мовлення, вдосконалювати вимову, граматичну правильність та лексичне наповнення. Активне використання англійської мови як основного інструмента комунікації в межах занять сприяло створенню мовного середовища, наближеного до автентичного, що, у свою чергу, позитивно позначилось на формуванні мовленнєвої впевненості.

Крім того, систематичне залучення студентів до планування, моделювання та проведення окремих фрагментів уроків у поєднанні з аналізом та взаємооцінюванням дозволило розвивати критичне мислення, рефлексивні навички та педагогічну спостережливість. Саме ці якості є запорукою професійного зростання вчителя та його здатності до самоаналізу й самовдосконалення впродовж усього педагогічного шляху.

Головною стала можливість працювати в команді: обговорення вправ, взаємоперевірка робіт, інтерпретація результатів учнів та спільне вирішення методичних завдань сприяли формуванню комунікативної та соціально-професійної компетентностей. У процесі інтеракції між студентами виникали нові ідеї щодо вдосконалення уроків, дидактичних матеріалів, завдань, що свідчить про розвиток творчого потенціалу майбутніх педагогів [20, ст. 12-17].

Потрібно зазначити, що ефективність впроваджених вправ значною мірою залежала від наявності зворотного зв'язку з боку керівника практики, методиста або вчителя-наставника. Регулярне обговорення результатів, рекомендації та коментарі дозволяли студентам своєчасно коригувати власну діяльність та запобігати повторенню типових помилок.

Загалом, вищезазначені комплекси вправ забезпечили комплексний розвиток професійних навичок студентів, які проходили педагогічну практику в Миколаївському ліцеї №55. Вони стали важливим етапом переходу від теоретичної підготовки до практичного застосування знань і вмінь у реальному навчальному середовищі, що відповідає сучасним вимогам до професійної компетентності вчителя іноземної мови у ЗЗСО.

Значну роль у реалізації вправ відіграли засоби формування інтегрованої професійної компетентності, де кожне завдання було спрямоване не лише на розвиток окремої навички (наприклад, граматичної точності або навичок планування), а й на поєднання мовленнєвих, методичних і психологічних аспектів педагогічної взаємодії. Так, під час виконання вправ студенти не просто відпрацьовували структуру уроку або етапи пояснення нового матеріалу, а й вчилися враховувати емоційний стан учнів, стимулювати їхню мотивацію та адаптувати навчальні завдання відповідно до рівня класу [21, ст. 42-52].

Окремо варто підкреслити практичну спрямованість вправ на розвиток уміння працювати з учнями різного рівня, зокрема з тими, хто має труднощі у вивченні англійської мови. Це стало можливим завдяки впровадженню стратегій диференційованого навчання: студенти вчилися добирати завдання різної складності, формулювати інструкції у доступній формі, застосовувати візуальні опори та повторення для кращого засвоєння матеріалу. У процесі навчання вони також оволодівали навичками управління часом на уроці, контролю дисципліни та підтримання позитивного мікроклімату в класі.

Реалізація комплексів вправ у межах навчальної практики дозволила студентам побачити, як теоретичні знання трансформуються в реальні педагогічні дії. Оскільки вправи були розроблені з урахуванням сучасних підходів до викладання іноземної мови (комунікативного, компетентнісного, діяльнісного), майбутні вчителі змогли не лише опанувати сучасні дидактичні інструменти, а й критично оцінити їхню доцільність у конкретних навчальних ситуаціях.

Варто зазначити, що значний акцент у вправах було зроблено на розвиток автономності студентів. У процесі виконання завдань вони не просто діяли за інструкцією, а часто брали участь у створенні власних варіантів вправ, модернізували наявні завдання, виходячи з реалій свого класу. Такий підхід сприяв формуванню навичок педагогічного дизайну та вміння творчо підходити до побудови навчального процесу.

Отже, запропоновані комплекси вправ стали важливим елементом формування професійної ідентичності майбутніх учителів англійської мови. Вони дозволили студентам відчувати себе повноцінними учасниками освітнього процесу, усвідомити свої сильні сторони та зони професійного зростання. Завдяки системному підходу до впровадження вправ майбутні педагоги отримали не лише мовленнєву та методичну підготовку, а й сформували базові уміння, необхідні для ефективного функціонування вчителя у сучасному ЗЗСО: гнучкість, креативність, ініціативність, готовність до співпраці та самоосвіти. У підсумку, практична діяльність в умовах реального освітнього середовища, поєднана з цілеспрямованими вправами, стала основою якісного становлення їхньої професійної компетентності.

2.2. Мовленнєва підготовка вчителя англійської мови

Мовленнєва підготовка є одним із ключових компонентів професійної підготовки вчителя англійської мови, адже саме володіння іноземною мовою на високому рівні дозволяє педагогу не лише ефективно передавати знання, а й бути мовною моделлю для своїх учнів. Мовленнєва компетентність охоплює такі складові: фонетичну, лексичну, граматичну, дискурсивну, соціокультурну та стратегічну компетенції, що в сукупності забезпечують успішну реалізацію комунікативних цілей у різних навчальних ситуаціях [22, ст. 174].

У процесі проходження педагогічної практики в Миколаївському ліцеї №55 було здійснено спостереження за рівнем мовленнєвої підготовки трьох студентів-філологів, які виконували завдання з практики усного та писемного мовлення. Для аналізу було обрано такі критерії: чіткість та правильність мовлення, володіння професійною лексикою, уміння формулювати інструкції, здатність реагувати на ситуації спонтанного спілкування та гнучкість у використанні мовних засобів.

У результаті спостереження було сформовано узагальнену таблицю 2.1, що відображає рівень мовленнєвих умінь кожного студента за п'ятьма основними параметрами.

Таблиця 2.1**Аналіз рівня мовленнєвої підготовки майбутніх учителів англійської мови**

Студент	Фонетична правильність	Лексична наповненість	Граматична точність	Комунікативна гнучкість	Професійне мовлення
Катерина	Високий рівень	Достатньо різноманітна	Високий	Високий	Високий
Олена	Середній рівень	Обмежений словниковий запас	Середній	Середній	Середній
Богдан	Високий рівень	Високий	Дещо нестабільний	Високий	Високий

Згідно з отриманими даними, найвищий рівень мовленнєвої підготовки продемонстрували Катерина та Богдан. Катерина вирізнялася чіткою фонетикою, впевненим володінням граматичними структурами та вмінням адаптувати своє мовлення відповідно до рівня учнів. Богдан, хоча й мав певні труднощі з граматичною точністю у спонтанному мовленні, виявив високу комунікативну гнучкість, що дало йому змогу ефективно взаємодіяти з учнями під час уроків [23, ст. 83-89].

Олена показала середній рівень мовленнєвої підготовки. Її мовлення було достатньо зрозумілим, проте лексика залишалася обмеженою, а граматичні

помилки траплялися навіть у підготовлених висловлюваннях. Це свідчить про потребу в подальшому вдосконаленні мовленнєвих навичок, зокрема у сфері активного словникового запасу та граматичної коректності.

Додатковий аналіз було проведено щодо використання професійного мовлення, тобто вміння формулювати інструкції, надавати пояснення, коментувати дії учнів англійською мовою. Це є важливим показником готовності до роботи в умовах комунікативного викладання.

Таблиця 2.2

Уміння використовувати професійне мовлення вчителя

Компоненти професійного мовлення	Катерина	Олена	Богдан
Формулювання інструкцій	Високий	Середній	Високий
Пояснення граматики англійською	Високий	Низький	Середній
Заохочення учнів до мовленнєвої активності	Високий	Середній	Високий
Вміння підтримувати діалог	Високий	Середній	Високий
Застосування методичної термінології	Середній	Низький	Високий

Результати аналізу демонструють, що мовленнєва підготовка майбутніх учителів англійської мови потребує цілеспрямованого вдосконалення як у межах університетського курсу, так і під час педагогічної практики. Зокрема, важливими напрямками розвитку є:

- активне використання англійської мови під час усіх етапів уроку;
- розширення словникового запасу, особливо в межах педагогічної тематики;
- автоматизація граматичних структур у спонтанному мовленні;
- удосконалення вміння надавати чіткі й лаконічні інструкції англійською мовою;
- розвиток стратегій мовленнєвої адаптації до рівня учнів [24, ст. 132].

Ефективна мовленнєва підготовка вчителя англійської мови має бути не тільки академічною, а й практично орієнтованою. Вона повинна забезпечити здатність до гнучкого, грамотного, професійного мовлення, яке відповідає сучасним вимогам комунікативного навчання у ЗЗСО.

Узагальнюючи результати спостереження та аналізу, можна зробити висновок, що рівень мовленнєвої підготовки студентів значною мірою залежить від їхньої попередньої академічної бази, мовної практики поза межами університету, а також від активності в процесі проходження педагогічної практики. Студенти, які систематично використовували англійську мову під час спілкування з учнями, ставили собі за мету говорити англійською навіть у побутових ситуаціях на перервах або при підготовці до уроку, демонстрували кращі результати у сфері професійного мовлення.

Особливо важливим аспектом мовленнєвої підготовки є усне оперативне мовлення, яке вимагає швидкої реакції на ситуації у класі, здатності формулювати думки чітко, доступно і впевнено. Серед студентів, які брали участь у дослідженні, найкраще з цим завданням впоралася Катерина, яка демонструвала високий рівень мовленнєвої імпровізації, вміло перефразувала складні поняття, адаптуючи їх до вікових особливостей учнів. Це вказує на

сформовану стратегічну мовленнєву компетентність, яка є необхідною складовою професіоналізму вчителя.

Натомість Олена, попри загальне розуміння структури уроку та методів навчання, не завжди могла виразити свої думки англійською мовою швидко і точно. Її мовлення було обмежене шаблонними фразами, бракувало варіативності у використанні синонімів, функціональних виразів. Це, в свою чергу, ускладнювало ефективну взаємодію з учнями, особливо на етапах пояснення нового матеріалу чи відповіді на непередбачувані запитання. Така ситуація свідчить про потребу у посиленій роботі над розширенням активного словникового запасу, а також формуванням навичок спонтанного мовлення [25, ст. 198].

Окремої уваги заслуговує граматична точність, яка є не лише мовною характеристикою, а й педагогічною відповідальністю вчителя. Богдан, попри високий рівень лексичної варіативності, іноді припускався граматичних помилок у живому мовленні. Це може бути пов'язано з психологічними чинниками (наприклад, хвилюванням перед класом) або з недостатнім рівнем автоматизації граматичних структур. Така проблема є типовою для студентів-філологів, які мають добру теоретичну базу, але потребують частішої практики у реальних мовленнєвих ситуаціях.

Головним аспектом мовленнєвої підготовки є використання методичної термінології та професійного реєстру мовлення. Усі студенти мали певні труднощі з вільним вживанням таких термінів, як *scaffolding*, *elicitation*, *error correction*, *peer assessment*, *student-centered learning* тощо. Це свідчить про недостатню інтеграцію методичної лексики у практичні заняття з усного мовлення. Доцільним у цьому контексті є впровадження спеціальних вправ, спрямованих на відпрацювання педагогічної лексики англійською мовою, як-от: рольові ігри з методичними завданнями, аналіз відеозаписів уроків із подальшим обговоренням англійською, створення власних міні-презентацій на методичні теми.

У процесі практики також було помічено, що студенти, які мали досвід участі в міжнародних програмах або проходили стажування в англomовному середовищі, демонструють вищий рівень мовленнєвої спонтанності, краще володіють інтонаційними засобами, природніше використовують розмовні структури. Це ще раз підтверджує важливість автентичного мовного досвіду для формування конкурентної професійної компетентності вчителя.

Отже, для ефективної мовленнєвої підготовки майбутніх учителів англійської мови необхідно забезпечити:

- постійну мовну практику в автентичному або наближеному до автентичного середовищі;
- інтеграцію методичної лексики у практичні заняття з мовлення;
- розширення репертуару комунікативних ситуацій, у яких студент повинен діяти як учитель;
- систематичну роботу над граматичною точністю, зокрема у спонтанному мовленні;
- формування навичок педагогічного реєстру англійської мови.

Отже, мовленнєва підготовка вчителя англійської мови є не лише лінгвістичним, а й педагогічним процесом, що потребує цілісного, методично обґрунтованого підходу. Вона повинна бути спрямована на розвиток здатності не просто володіти мовою, а й ефективно використовувати її як інструмент навчання, мотивації, виховання та професійного самовираження [26, ст. 25-30].

Успішна мовленнєва підготовка майбутніх учителів англійської мови також значною мірою залежить від змісту та організації навчальних дисциплін, зокрема тих, що формують практичні навички усного та писемного мовлення. Варто відзначити, що саме заняття з практики мовлення (*speaking and writing practice*) є тією платформою, де студенти можуть не лише тренувати мовні структури, а й моделювати типові педагогічні ситуації, взаємодіяти в ролі вчителя, учня, спостерігача, рефлексувати власне мовлення та аналізувати шляхи його вдосконалення.

Головним чинником успішності мовленнєвої підготовки є інтеграція мовних та методичних цілей у навчальний процес. Наприклад, виконання завдань типу *microteaching* (мікроуроки), *lesson simulation* (моделювання уроків), *peer teaching* (взаємонавчання) дозволяє студентам поєднувати мовленнєву практику із розвитком професійних навичок. У таких завданнях важливою стає не лише правильність мовлення, а й його функціональність: вміння пояснити граматичне правило, дати інструкцію до вправи, коригувати помилку, організувати мовленнєву активність учнів.

Особливу увагу в мовленнєвій підготовці слід приділяти розвитку академічного письма, що має велике значення для вчителя, який складає плани-конспекти, пише методичні рекомендації, створює дидактичні матеріали. Студенти повинні мати навички написання різних видів педагогічних текстів англійською мовою: *lesson plans*, *teaching notes*, *activity guidelines*, *feedback forms* тощо. Для цього доцільно впроваджувати вправи на написання інструкцій, коротких методичних пояснень, анотацій до уроків, а також есеїв на педагогічну тематику [27, ст. 121-125].

Крім того, актуальним напрямом мовленнєвої підготовки є формування міжкультурної комунікативної компетентності, адже сучасний учитель англійської мови має бути не лише мовцем, а й посередником між культурами. Це означає, що він повинен володіти знаннями про особливості комунікації в англomовних країнах, розуміти культурні реалії, уникати стереотипів та формувати в учнів толерантне ставлення до іншого культурного досвіду. Для розвитку цієї компетентності доцільно впроваджувати завдання, що передбачають аналіз автентичних матеріалів (статей, відео, подкастів), дискусії на культурні теми, проєктну роботу, яка інтегрує мову та культуру.

Головним аспектом є рефлексивний підхід до власного мовлення. Студенти мають навчитися не лише говорити, а й аналізувати своє мовлення: виявляти сильні та слабкі сторони, помічати типові помилки, працювати над інтонацією, темпом, виразністю. Для цього ефективними є методи аудіо- та відеозапису фрагментів мовлення з подальшим самоаналізом та обговоренням у групі. Такі

вправи сприяють формуванню навичок самокорекції мовлення, що є надзвичайно важливою для вчителя, який є постійним мовним прикладом для учнів.

Саме тому, мовленнєва підготовка вчителя англійської мови – це складний, багатоаспектний процес, що потребує інтегрованого підходу. Вона має бути системною, практично спрямованою, орієнтованою на реальні комунікативні потреби вчителя у класі. Лише за умов постійної мовленнєвої практики, рефлексії та методичної підтримки студент зможе перетворити свої мовні знання на ефективний інструмент педагогічної діяльності.

Можна стверджувати, що ефективна мовленнєва підготовка повинна:

- формувати усі види мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо) в педагогічному контексті;
- включати моделювання реальних ситуацій шкільного життя;
- забезпечувати зв'язок мови з методикою викладання;
- сприяти розвитку навичок самооцінювання та рефлексії;
- орієнтуватися на потреби сучасного освітнього середовища та міжкультурної комунікації.

Усе це дозволить майбутньому вчителю бути не лише носієм знань, а й ефективним комунікатором, організатором навчального процесу та культурним посередником між учнями і англомовним світом.

2.3. Способи формування методичної компетентності у майбутніх учителів англійської мови на заняттях з усного та писемного мовлення

Методична компетентність є однією з ключових складових професійної підготовки майбутнього вчителя англійської мови. Вона охоплює знання, вміння та навички, пов'язані з плануванням, організацією, проведенням та аналізом навчального процесу. Формування методичної компетентності відбувається поступово, шляхом інтеграції теоретичних знань і практичних дій, зокрема під час занять з практики усного та писемного мовлення [28, ст. 55-60].

Ці заняття створюють сприятливі умови для розвитку методичних умінь, оскільки поєднують мовленнєву діяльність із педагогічними завданнями. У межах курсу практики мовлення студенти не тільки вдосконалюють власне мовлення, а й навчаються добирати вправи, планувати мовленнєві ситуації, створювати умови для розвитку комунікативної компетентності учнів.

Основні способи формування методичних компетентностей:

- Моделювання уроків (lesson simulation)
- Планування та аналіз завдань (task design and analysis)
- Виконання ролей у комунікативних ситуаціях (role play as a teacher)
- Рефлексія та самооцінювання методичних рішень
- Створення власних навчальних матеріалів

Ці способи були реалізовані під час практики через низку завдань, що поєднували мовленнєву діяльність із педагогічним змістом. Для прикладу, студенти створювали усні інструкції до вправ, писали плани уроків, моделювали пояснення граматичних структур, проводили фрагменти уроків у малих групах, а також аналізували свої дії та взаємодію з учнями.

Таблиця 2.3

Приклади реалізації способів формування методичних компетентностей

Спосіб формування	Зміст завдання	Очікуваний результат	Приклад реалізації
Моделювання уроку	Провести 10-хвилинний фрагмент уроку	Уміння структурувати урок, дотримуватись етапів	"Warm-up + Vocabulary introduction"

Аналіз завдань	Проаналізувати вправи з підручника	Уміння оцінювати ефективність вправ	Визначення типу вправ: репродуктивні/творчі
Рольова гра	Виступити у ролі вчителя в ситуації помилки учня	Уміння коректно виправляти помилки учнів	"Student made a mistake – how do you respond?"
Рефлексія	Написати самоаналіз фрагменту уроку	Уміння критично оцінити свої методичні рішення	SWOT-аналіз уроку
Створення матеріалів	Розробити вправу для розвитку писемного мовлення	Уміння створювати комунікативно орієнтовані завдання	Написання інструкції до вправи "Write an email"

У ході впровадження згаданих способів формування методичної компетентності було проведено спостереження за діяльністю трьох студентів-практикантів (Катерини, Олени та Дмитра). Результати аналізу подано у таблиці 2.4

Таблиця 2.4

Рівень сформованості методичних умінь у студентів

Студент	Уміння планувати урок	Уміння аналізувати завдання	Використання методичних термінів	Рівень рефлексії	Загальний рівень

Катерина	Високий	Високий	Середній	Високий	Високий
Олена	Середній	Середній	Низький	Середній	Середній
Богдан	Високий	Високий	Високий	Середній	Високий

Катерина показала високу здатність до планування уроків, логічно структурувала завдання, вміло добирала типи вправ відповідно до цілей уроку. Її рефлексивні навички дозволили їй виявити сильні та слабкі сторони свого викладання. Однак, у використанні методичної термінології англійською мовою спостерігалася певна стриманість, що потребує подальшого вдосконалення.

Олена демонструє середній рівень сформованості методичної компетентності. Вона потребує додаткової підтримки у сфері застосування термінів, часто уникає використання англійської мови при поясненні методичних рішень. Її плани уроків потребують більшої деталізації та глибшого осмислення мети завдань.

Богдан вирізнявся високою активністю та ініціативністю. Він ефективно використовував методичну лексику, демонстрував гнучкість у виборі вправ, однак рівень його рефлексії залишався дещо поверховим. Це свідчить про потребу розвивати критичне мислення та навички самооцінювання.

Катерина створила вправу на розвиток навичок письма, де учні повинні були написати листа другу з використанням нової лексики. Завдання супроводжувалося чіткою інструкцією, тайм-менеджментом і прикладом зразка [29, ст. 240].

Олена спробувала реалізувати техніку "Think-Pair-Share" на уроці, однак не врахувала часові обмеження, що знизило ефективність методу.

Богдан використав підхід «guided discovery» для пояснення граматичного правила, що дозволило учням самостійно сформулювати правило на основі прикладів.

Аналіз показує, що заняття з усного та писемного мовлення можуть бути ефективною платформою для опосередкованого формування методичної компетентності за умови цілеспрямованої організації процесу. Найбільш результативними виявилися такі способи:

- залучення студентів до моделювання реальних навчальних ситуацій;
- розвиток умінь аналізувати та конструювати навчальні завдання;
- створення умов для самостійного прийняття методичних рішень;
- стимулювання рефлексивної діяльності та обговорення педагогічного досвіду.

Саме тому, формування методичної компетентності має бути тісно пов'язане з мовленнєвою підготовкою, а навчальні заняття повинні включати комплексні завдання, які дають студентам змогу діяти в ролі вчителя, розмірковувати, аналізувати та вдосконалювати власну педагогічну практику.

Аспектом формування методичної компетентності є оцінювання ефективності застосовуваних методичних рішень, яке також реалізується під час занять з усного та писемного мовлення. У процесі практичних занять студенти вчилися не лише добирати вправи для розвитку мовленнєвих навичок, а й обґрунтовувати їхню доцільність, аналізувати результати виконання завдань, проводити само- та взаємооцінювання. Це сприяло розвитку таких важливих умінь, як аналіз педагогічної ситуації, прийняття обґрунтованих рішень і відповідальність за навчальний процес.

Одним із ефективних способів розвитку методичної компетентності стало створення міні-проектів, у межах яких студенти розробляли навчальні модулі, що включали інтегровані завдання з усного й писемного мовлення. Наприклад, було запропоновано створити тематичний урок на тему «Travelling», що включав завдання на аудіювання, активне говоріння в парах, а також написання листа-скарги до туристичного агентства. Під час захисту проекту кожен студент

мав пояснити логіку побудови уроку, обґрунтувати вибір завдань, вказати на очікувані результати та способи перевірки розуміння учнями.

Крім того, на заняттях активно використовувалися інтерактивні методи, які сприяли формуванню не лише мовних, а й методичних навичок. Серед них — дебати, мозкові штурми, кейс-методи, метод «змінних ролей» (коли студент виступає як учень, учитель і спостерігач). Такий підхід дозволив майбутнім учителям оцінити ефективність певної методики з різних позицій, що є надзвичайно важливим для розвитку професійної гнучкості.

Таблиця 2.5

Приклади інтерактивних методів на заняттях з практики мовлення

Метод роботи	Мета використання	Очікуваний результат
Дебати (Debates)	Розвиток аргументації, організація мовлення	Формування дискурсивної компетентності
Кейс-метод	Аналіз педагогічної ситуації	Уміння приймати методичні рішення
Рольова взаємодія	Відпрацювання ситуацій класного спілкування	Уміння реагувати на типові виклики під час уроку
Peer review	Взаємне оцінювання планів та завдань	Розвиток критичного мислення
МікрОВикладання (microteaching)	Практика проведення уроків у скороченому форматі	Комплексне застосування методичних знань

Значну увагу також було приділено формуванню навичок адаптації навчальних матеріалів до рівня учнів, що є невід’ємною частиною методичної компетентності. У межах занять студенти отримували автентичні тексти або

вправи з підручників, які вони мали адаптувати для учнів 5-9 класів. Це завдання дозволяло майбутнім учителям усвідомити необхідність врахування вікових, психологічних та мовних особливостей школярів.

Головною складовою стало опрацювання сучасних освітніх технологій та цифрових інструментів, які можуть бути використані на уроках англійської мови. Студенти знайомилися з платформами для створення інтерактивних вправ (Kahoot, Wordwall, Quizlet), навчалися створювати онлайн-завдання для письма, а також практикували використання відео- та аудіоматеріалів для розвитку усного мовлення. Така діяльність дозволила їм побачити, як технічні ресурси можуть бути інтегровані в методичну практику для підвищення мотивації учнів і покращення результатів навчання.

Приклад практичного завдання:

Завдання: Розробіть інтерактивну вправу на розвиток лексичних навичок письма, умінь письма (B1 рівень), використовуючи платформу Wordwall.

Ціль: Написання листа другу про шкільне життя.

Методичні пояснення: Студенти мають вказати, яку частину уроку займає вправа, які мовні конструкції відпрацьовуються, як перевіряється результат, та як можна адаптувати завдання для слабших учнів.

Результати виконання таких завдань свідчили про зростання методичної активності студентів, їхню здатність до творчого мислення, а також розуміння принципів диференціації, інклюзії та учнеорієнтованого підходу.

Формування методичної компетентності у майбутніх учителів англійської мови на заняттях з усного та писемного мовлення є не менш важливим, ніж розвиток мовленнєвих навичок. На основі проведеного аналізу можна зробити такі висновки.

Методичні вміння ефективно формуються у процесі виконання практичних, інтегрованих завдань, що моделюють реальні педагогічні ситуації [29, ст. 240].

Використання рефлексії, аналізу, мікровикладання та створення власних навчальних матеріалів сприяє глибшому розумінню професійної ролі вчителя.

Інтерактивні методи роботи підвищують мотивацію студентів, розвивають ініціативність, критичне мислення та здатність до самоосвіти.

Важливо забезпечити постійний зворотній зв'язок і підтримку з боку викладачів, що дозволяє студентам усвідомлювати свої досягнення та напрямки подальшого розвитку.

Отже, заняття з усного та писемного мовлення можуть і повинні виконувати подвійну функцію: бути майданчиком для мовної практики та одночасно середовищем для професійного зростання майбутнього вчителя.

2.4. Особливості роботи з учням 5-9-х класів ЗЗСО в межах практики усного та писемного мовлення

Робота з учнями 5–9 класів у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) передбачає врахування вікових, психологічних та мовних особливостей цієї категорії школярів. У рамках педагогічної практики з усного та писемного мовлення студенти-філологи мають змогу безпосередньо застосовувати здобуті знання, адаптувати мовний матеріал до конкретного вікового рівня, розвивати комунікативні уміння учнів, а також удосконалювати власні методичні компетентності.

Учні 5-9 класів знаходяться на етапі активного когнітивного та емоційного розвитку. У них розвивається логічне мислення, зростає рівень самостійності, формується здатність до рефлексії. Разом із тим, у цьому віці спостерігається підвищена емоційність, потреба у схваленні з боку дорослих і труднощі з довготривалим зосередженням уваги. Тому під час організації занять з усного та писемного мовлення вчитель має враховувати ці чинники та добирати завдання, які поєднують навчання і гру, співпрацю й особистісну активність [30, ст. 34-41].

У 5-9 класах учні вже володіють базовим словниковим запасом і граматичним мінімумом, що дозволяє розширювати тематику спілкування, вводити елементи дискусії, розвивати уміння аргументації. Однак їхнє

мовлення ще недостатньо сформоване, тому вчитель повинен виступати як фасилітатор, організатор, а інколи й мовна модель.

У таблиці нижче подано основні особливості роботи з учнями 5-9 класів у контексті практики усного та писемного мовлення.

Таблиця 2.6

Особливості організації занять з мовлення у 5-9 класах

Аспект	Особливості реалізації
Тематика	Близька до інтересів підлітків (друзі, хобі, соціальні мережі, подорожі, школа тощо)
Типи завдань	Комунікативно-ігрові, творчі, рольові, проблемно-орієнтовані
Усне мовлення	Діалоги, інтерв'ю, міні-презентації, обговорення в парах і групах
Писемне мовлення	Короткі повідомлення, листи, опис предметів/подій, створення коміксів, постів
Форми роботи	Парна, групова, фронтальна, індивідуальна
Підтримка учнів	Використання мовних опор, зразків, scaffolded tasks
Мотивація	Використання ігор, змагань, візуальних матеріалів, цифрових інструментів

Під час проходження педагогічної практики студенти використовували різноманітні техніки для активізації мовлення учнів. Наведемо кілька прикладів:

Усне мовлення: Катерина провела гру “Find someone who...”, де учні мали опитати однокласників англійською мовою, щоб знайти відповідності певним твердженням. Таке завдання активізувало усне спілкування й сприяло розвитку навичок запитання/відповіді.

Писемне мовлення: Богдан запропонував учням написати коротке повідомлення другові про улюблений фільм, використовуючи прості речення та надану лексику. Учні працювали в парах, редагуючи одне одному тексти.

Інтегровані завдання: Олена організувала міні-проект “My DreamCity”, де учні описували своє ідеальне місто, малювали карту, а потім презентували його англійською мовою.

Незважаючи на загальну успішність проведених занять, під час практики було зафіксовано низку труднощів, характерних для роботи з учнями 5-9-х класів. Їх подано в таблиці 2.7

Таблиця 2.7

Труднощі студентів при роботі з учнями 5-9-х класів

Трудність	Причини виникнення	Можливі шляхи подолання
Пасивність учнів під час усного мовлення	Невпевненість, страх помилок, недостатня мотивація	Використання ігор, зменшення груп, позитивний фідбек
Перевантаження граматикою	Складність правил, одноманітність завдань	Інтеграція граматики в комунікативні ситуації
Проблеми з дисципліною	Зниження уваги, емоційна нестабільність	Чітка структура уроку, чергування активностей

Недостатній словниковий запас	Обмежений активний лексикон учнів	Використання візуальної підтримки, повторення, асоціації
Нерівномірна мовна підготовка в класі	Різний рівень володіння мовою у групі	Диференціація завдань, парна робота «сильний-слабкий»

Робота з учнями 5-9-х класів у межах педагогічної практики з усного та писемного мовлення вимагає від майбутнього вчителя гнучкості, емпатії, креативності та вміння швидко адаптуватися до динаміки класу. Основними висновками з аналізу практичної діяльності стали такі положення:

1. Зміст уроків має бути особистісно значущим для учнів, тісно пов'язаним із їхнім життєвим досвідом та інтересами.
2. Методи й форми роботи повинні бути різноманітними, інтерактивними, з елементами гри, співпраці та змагання.
3. Учням необхідна постійна мовна підтримка, яка включає опори, приклади, шаблони, інструкції, що допомагають подолати мовний бар'єр.
4. Студенти-практиканти мають навчатися працювати з різнорівневими класами, диференціювати завдання та створювати умови для успіху кожного учня
5. Рефлексія після уроків дозволяє майбутнім учителям проаналізувати свої дії, відкоригувати підходи та вдосконалити методику.

Тому, педагогічна практика з усного та писемного мовлення в середніх класах виступає не лише як інструмент мовної підготовки, а й як ефективний засіб формування професійної готовності майбутнього вчителя до роботи в реальному навчальному середовищі.

Однією з ключових умов ефективного розвитку усного та писемного мовлення учнів у процесі вивчення англійської мови є систематичне використання комплексів вправ, що поєднують різні види мовленнєвої

діяльності та забезпечують поступовий перехід від рецептивних до продуктивних навичок. Правильно структурований комплекс вправ відповідає принципам комунікативності, послідовності, диференціації та мотиваційної привабливості.

Модель комплексу вправ охоплює три основні етапи: підготовчий, основний (тренувальний), завершальний (творчий). Така структура дозволяє забезпечити логічне й методично обґрунтоване засвоєння мовного матеріалу, активізацію навчальної діяльності та розвиток комунікативної компетентності.

Таблиця 2.8

Модель комплексу вправ

Етап	Мета етапу	Типові види вправ
Підготовчий	Актуалізація знань, мотивація, введення лексики/граматики	Вправи на аудіювання, повторення, лексичні ігри
Основний	Формування мовленнєвих навичок, тренування в мовленні	Діалоги за зразком, підстановчі вправи, письмові репліки
Завершальний	Розвиток творчості, використання мови в нових ситуаціях	Рольові ігри, дебати, написання листів, есе

Наведемо приклад комплексів вправ за темою «Travelling» (рівень B1).

Таблиця 2.9

Комплекс вправ до теми «Travelling»

Етап	Зміст вправи	Мовленнєві навички	Методичні пояснення

Підготовчий	Учні розглядають зображення видів транспорту, обирають улюблений.	Усне мовлення (лексика)	Візуальні опори активізують словниковий запас
	Прослуховують діалог у туристичному агентстві.	Аудіювання	Формування навичок сприйняття мовлення на слух
Основний	Учні працюють у парах: складають діалоги про бронювання квитків.	Усне мовлення (діалог)	Тренування з використанням лексичних структур
	Пишуть короткий оголошення про подорож (e.g., for a school magazine).	Писемне мовлення	Формування навичок письма в реальному контексті
Завершальний	Групове завдання: створити міні-презентацію «My Dream Trip».	Усне + писемне мовлення	Розвиток творчості, застосування знань
	Написання листа другу про враження від подорожі.	Писемне мовлення	Творче завдання з елементами рефлексії

Модель комплексу вправ, що ґрунтується на поступовому ускладненні завдань, дозволяє:

- забезпечити плавний перехід від пасивного засвоєння до активного використання мови;

- інтегрувати різні види мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо);
- підвищити мотивацію учнів завдяки цікавим темам і творчим вправам;
- розвивати міжособистісні навички через парну та групову роботу;
- адаптувати завдання до рівня учнів через варіативність форм і ступеня складності [21, ст.45-52].

Наведемо приклад адаптованого комплексу для учнів 7 класу (тема: "My School Day")

Таблиця 2.10

Комплекс вправ: «My School Day»

Етап	Вправи	Цільова навичка
Підготовка	Гра «What's in your schoolbag?» + Matching subjects with pictures	Активація лексики
Основний	Діалог у парах: «What lessons do you have on Monday?»	Усне мовлення (діалог)
Написати розклад улюбленого навчального дня	Писемне мовлення	
Завершення	Мікро-презентація: «My perfect school day»	Усне мовлення + творчість

Комплекс вправ, побудований за структурованою моделлю, дозволяє забезпечити ефективне навчання мовленнєвої діяльності, оскільки враховує принципи послідовності, мотивації, інтеграції та творчості.

Модель забезпечує гнучкість: кожен етап може бути адаптований відповідно до рівня учнів, теми, цілей уроку та наявних ресурсів.

Особливо ефективною є реалізація комплексів у контексті комунікативного підходу, де вправи не ізольовані, а логічно пов'язані між собою та орієнтовані на реальні мовленнєві ситуації.

Під час педагогічної практики студенти, які застосовували модель комплексів вправ, продемонстрували вищий рівень методичної обґрунтованості своїх уроків, гнучкість у роботі з учнями та вміння підтримувати мотивацію.

Отже, використання комплексів вправ відповідно до чіткої моделі є не лише методично доцільним, а й практично результативним інструментом у підготовці як учнів, так і майбутніх учителів англійської мови.

Формування методичної компетентності майбутнього вчителя англійської мови є невід'ємною частиною професійної підготовки, яка має реалізовуватись не лише через теоретичне вивчення педагогіки, а й через практичну діяльність, зокрема – у рамках занять з усного та писемного мовлення. Заняття з практики мовлення є ефективним інструментом розвитку методичних умінь, оскільки дозволяють студентам поєднувати удосконалення власних мовленнєвих умінь із моделюванням навчального процесу, розробкою завдань, плануванням уроків та рефлексією.

Робота з учнями 5-9-х класів у ЗЗСО потребує глибокого розуміння вікових, когнітивних та емоційних особливостей. Використання ігрових, інтерактивних форм, візуальних і цифрових засобів, а також створення безпечного мовного середовища сприяє активізації мовлення та розвитку комунікативних умінь учнів.

Модель комплексу вправ, яка включає підготовчий, тренувальний і творчий етапи, забезпечує послідовне та системне формування мовленнєвих навичок. Такий підхід дозволяє не лише розвивати мовлення, а й формувати універсальні навчальні компетентності – критичне мислення, креативність, співпрацю та самостійність.

Результати педагогічної практики свідчать, що найвищі показники досягаються в тих студентів, які активно застосовують комунікативний підхід, інтегрують різні види діяльності та враховують індивідуальні потреби учнів.

Рефлексія, аналіз власної діяльності, адаптація завдань до рівня учнів – ключові навички сучасного вчителя, які формуються саме під час практичних занять і реальної педагогічної взаємодії.

Отже, практика усного та писемного мовлення може і повинна виконувати подвійну функцію:

- бути інструментом розвитку мовленнєвої компетентності студентів,
- і середовищем для цілеспрямованого формування їхньої професійно-методичної готовності до роботи в сучасній школі [23, ст.98].

Комплексний, інтегрований підхід до організації навчального процесу є запорукою підготовки конкурентоспроможного, гнучкого та інноваційного вчителя англійської мови.

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

3.1 Організація і проведення експериментальної перевірки комплексу вправ з формування професійної компетентності

Експериментальне дослідження розвитку професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови проводилося з метою перевірки ефективності запропонованого у розділі 2 комплексу вправ. В основі експерименту лежала гіпотеза про те, що цілеспрямоване впровадження структурованої системи вправ, орієнтованих на методичну, мовленнєву, комунікативну та рефлексивну складові професійної компетентності, сприятиме

суттєвому покращенню рівня підготовки студентів до педагогічної діяльності в умовах ЗЗСО.

Експеримент проходив у два етапи: констатувальний та формувальний, і був реалізований на базі Миколаївського ліцею №55, де проходили педагогічну практику три студенти факультету іноземної філології – Катерина, Олена та Богдан. У дослідженні брали участь також учителі-наставники, методисти та викладачі, які здійснювали науково-методичний супровід практики. На констатувальному етапі було зібрано вихідну інформацію щодо рівня сформованості професійної компетентності кожного студента за такими параметрами: володіння професійним мовленням, здатність до планування уроків, уміння взаємодіяти з учнями, аналізувати власну діяльність. Для цього було проведено анкетування, спостереження за проведенням уроків, аналіз планів-конспектів та зразків зворотного зв'язку студентів. Результати констатувального етапу засвідчили неоднорідність підготовки студентів: у Катерини та Богдана спостерігався вищий рівень мовленнєвих та організаційних навичок, тоді як Олена потребувала додаткової підтримки в методичній та комунікативній сферах.

На формувальному етапі було впроваджено п'ять комплексів вправ, описаних у розділі 2. Кожен студент працював з індивідуально підібраним комплексом, який відповідав його рівню підготовки та виявленим труднощам. Так, Катерина виконувала вправи з мовленнєвого комплексу «Мовленнєвий стартап учителя», Олена – завдання з методичного модулю «Методичне моделювання», а Богдан – вправи на інтерактивну взаємодію в класі з блоку «Роль учителя в інтерактивному середовищі». Крім того, усі троє студентів брали участь у вправах спільного аналізу помилок («Аналіз і корекція помилок») та розвитку рефлексивних умінь («Рефлексія і самооцінювання»).

Реалізація вправ відбувалася під час підготовки та проведення уроків у 5–9 класах, у ході яких практиканти мали змогу застосовувати набуті знання в умовах реального освітнього процесу. Значна увага приділялась зворотному зв'язку: після кожного заняття проводилися міні-рефлексії та обговорення з

наставниками, в межах яких студенти аналізували власні дії, отримували рекомендації та вносили корективи у подальшу роботу.

Для оцінювання динаміки розвитку професійної компетентності було використано такі методи: порівняльний аналіз планів-конспектів уроків, експертне оцінювання проведених занять, анкетування самих студентів щодо рівня професійної впевненості, а також підсумкове взаємооцінювання серед практикантів.

Результати формувального етапу продемонстрували позитивну динаміку в усіх учасників експерименту. Катерина навчилася краще структурувати інструкції та впевнено користуватися "classroom English"; Олена значно покращила вміння планувати уроки та обирати методи відповідно до вікових особливостей учнів; Богдан удосконалив здатність організовувати групову роботу та інтегрувати цифрові інструменти в урок. Усі троє студентів продемонстрували зростання рівня рефлексивної компетентності – стали здатними критично оцінювати власну педагогічну діяльність, виявляти помилки та шукати шляхи їх усунення.

Саме тому, експериментальна перевірка довела ефективність запропонованого комплексу вправ у розвитку професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови. Впровадження вправ у поєднанні з рефлексивними методиками, підтримкою наставників та активною практичною діяльністю створило умови для формування цілісної професійної ідентичності студентів-практикантів. Отримані результати стали підґрунтям для подальшого удосконалення моделі підготовки вчителів англійської мови у ЗЗСО.

Головною умовою ефективності експерименту стала систематичність роботи з комплексами вправ, що дозволяє забезпечити поступове й цілеспрямоване засвоєння як методичних, так і мовленнєвих навичок. Кожен комплекс включав завдання, які передбачали не лише виконання в межах навчального заняття, а й самостійну підготовку, рефлексію та спільне обговорення з іншими учасниками практики. Такий підхід сприяв формуванню

навичок самооцінювання, взаємопідтримки та розвитку професійної культури відкритого зворотного зв'язку.

Особливу роль у формуванні професійної компетентності відіграла інтеграція практичних завдань з теоретичними знаннями, засвоєними під час попереднього навчання. Студенти активно застосовували знання з методики викладання іноземних мов, педагогіки та психології, моделюючи власну стратегію навчання. Важливо, що запропоновані вправи були адаптовані до рівня підготовки кожного студента, що дозволило уникнути перевантаження або надмірної складності і, відповідно, зберегти мотивацію до навчання.

У процесі експерименту було зафіксовано якісні зміни у ставленні студентів до професійної діяльності. Зросла впевненість у власних силах, з'явилося усвідомлення відповідальності за освітній процес та готовність приймати рішення в умовах реального класу. Це свідчить про формування не лише окремих навичок, а й цілісної професійної позиції майбутнього вчителя, що є ключовим результатом підготовки у вищій педагогічній освіті.

Суттєвим фактором успішності стала також залученість вчителів-наставників, які виступали не лише як спостерігачі, а й як фасилітатори навчання: вони надавали конструктивні поради, стимулювали до самостійного пошуку рішень, підтримали ініціативу студентів. Така партнерська модель взаємодії сприяла створенню сприятливого мікроклімату для професійного зростання та розвитку педагогічної автономії.

Під кінець формувального етапу експерименту було проведено підсумкове анкетування студентів див. додаток А, у якому вони мали змогу оцінити власний прогрес, рівень сформованості окремих складників професійної компетентності, а також дати зворотний зв'язок щодо змісту й структури впроваджених вправ. Результати анкетування підтвердили ефективність експериментальної моделі: усі учасники відзначили покращення здатності до планування уроків, зростання мовленнєвої впевненості, розвиток навичок педагогічної рефлексії та вміння працювати в реальному класному середовищі.

Експериментальна перевірка комплексу вправ показала, що запропонована модель є ефективною для розвитку професійної компетентності студентів-філологів у процесі практики усного та писемного мовлення. Її використання дозволяє забезпечити не лише технічне виконання педагогічних дій, а й формування особистісної готовності до професійної діяльності, що є особливо важливим у контексті сучасних вимог до вчителя Нової української школи.

Для об'єктивного оцінювання впливу комплексу вправ на розвиток професійної компетентності студентів було проведено порівняльний аналіз результатів до та після формувального етапу експерименту. Основними критеріями оцінювання виступили:

- Планування та структурування уроку
- Комунікативна гнучкість
- Володіння професійним мовленням англійською мовою
- Здатність до рефлексії та самооцінювання
- Мовленнєва впевненість і точність

Оцінювання проводилося за 4-рівневою шкалою:

- 1 — низький рівень
- 2 — середній рівень
- 3 — достатній рівень
- 4 — високий рівень

Таблиця 3.1

Порівняльні результати професійної компетентності студентів (до та після експерименту)

Студент	Планування уроку (до/після)	Комунікативна гнучкість	Професійне мовлення	Рефлексія та самооцінка	Мовленнєва впевненість

Катерина	3 → 4	3 → 4	3 → 4	3 → 4	3 → 4
Олена	2 → 3	2 → 3	2 → 3	2 → 4	2 → 3
Богдан	3 → 4	3 → 4	3 → 4	2 → 3	3 → 4

Як видно з таблиці, усі студенти продемонстрували позитивну динаміку. Найбільший прогрес спостерігався у сфері рефлексії та самооцінки, що свідчить про ефективність вправ, спрямованих на розвиток критичного мислення та педагогічної саморефлексії.

Таблиця 3.2

Суб'єктивна оцінка ефективності комплексу вправ (за результатами анкетування студентів)

Запитання / Студент	Катерина	Олена	Богдан
Комплекс вправ був корисним для мого професійного зростання	Так	Так	Так
Я відчуваю себе більш впевненим(-ою) у плануванні уроків	Так	Так	Так
Я покращив(-ла) вміння пояснювати англійською мовою	Так	Частково	Так
Я готовий(-а) до самостійної роботи у школі	Так	Частково	Так

Усі студенти відзначили зростання впевненості, практичну користь вправ, а також підвищення рівня готовності до професійної діяльності. Це ще раз підтверджує ефективність запропонованої моделі.

Проведене експериментальне дослідження довело, що впровадження спеціально розробленого комплексу вправ, орієнтованого на розвиток професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови, є ефективним засобом підвищення якості їхньої фахової підготовки.

Комплекс вправ сприяв розвитку всіх ключових компонентів професійної компетентності: методичної, мовленнєвої, комунікативної та рефлексивної.

Індивідуальна адаптація вправ до рівня підготовки кожного студента забезпечила успішність виконання завдань і зростання мотивації.

Реальне освітнє середовище стало ефективним полігоном для застосування здобутих знань і навичок.

Позитивна динаміка в результатах підтверджує доцільність інтеграції запропонованого комплексу в освітній процес підготовки вчителя.

Високий рівень залученості наставників та студентів свідчить про ефективну організацію педагогічної практики на базі ЗЗСО.

Отже, результати експерименту підтверджують доцільність подальшого використання та вдосконалення моделі формування професійної компетентності вчителів англійської мови шляхом інтеграції практико-орієнтованих завдань у процес педагогічної практики.

3.2 Впровадження матеріалів для здійснення дослідження

На основі розробленого комплексу вправ, представленого у попередніх розділах, було здійснено поетапне впровадження матеріалів у процес педагогічної практики студентів факультету іноземної філології Національного університету “Чернігівський колегіум” імені Т.Г. Шевченка. Метою було не лише апробація теоретичної моделі, а й отримання емпіричних даних щодо

ефективності запропонованих методичних рішень у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови.

Впровадження матеріалів відбувалося в умовах реального освітнього середовища – на базі Миколаївського ліцею №55, де три студенти (Катерина, Олена, Богдан) проходили педагогічну практику. Усі вони мали базовий рівень фахової підготовки, але демонстрували різні ступені сформованості окремих компонентів професійної компетентності. Саме тому було прийнято рішення реалізувати диференційований підхід до впровадження вправ, орієнтуючись на індивідуальні потреби кожного студента.

Для оцінювання результатів застосовувалися такі методи:

- спостереження за навчальними заняттями;
- експертне оцінювання планів-конспектів уроків;
- анкетування студентів і наставників;
- самооцінювання студентів (до і після експерименту);
- аналіз відеозаписів фрагментів уроків (за згодою учасників).

У процесі впровадження особливу увагу було приділено системності виконання вправ, а також наявності зворотного зв'язку. Після кожного етапу студенти обговорювали труднощі з учителями-наставниками, викладачами кафедри та одне з одним. Це дозволяло не лише корегувати хід педагогічної діяльності, а й здійснювати рефлексивний аналіз власних дій.

Зібрані дані дозволили простежити позитивну динаміку у розвитку професійної компетентності майбутніх учителів. Наведемо узагальнені результати у вигляді таблиці.

Таблиця 3.3

Динаміка розвитку окремих компонентів професійної компетентності студентів (за результатами експертного оцінювання)

Компонент компетентності	Катерина (до/після)	Олена (до/після)	Богдан (до/після)
Методична компетентність	3 → 4	2 → 3	3 → 4
Мовленнєва компетентність	3 → 4	2 → 3	3 → 4
Комунікативна взаємодія	3 → 4	2 → 3	3 → 4
Уміння працювати з помилками	2 → 4	2 → 3	2 → 4
Рефлексивна компетентність	3 → 4	2 → 4	2 → 3
Використання цифрових технологій	2 → 3	2 → 3	3 → 4

Примітка: Оцінювання здійснювалося за 4-бальною шкалою, де 1 — низький рівень, 2 — середній, 3 — достатній, 4 — високий.

Як видно з таблиці, всі три студенти продемонстрували приріст у кожному з компонентів, що свідчить про ефективність комплексного підходу до

формування професійної компетентності. Найбільші покращення спостерігалися у сферах рефлексії, роботи з помилками та методичної підготовки. Це пояснюється тим, що саме ці напрями найбільше опрацьовувалися під час практичної реалізації вправ.

Особливу увагу заслуговують результати в компоненті використання цифрових технологій. Студенти демонстрували активне використання інтерактивних платформ (Wordwall, LearningApps, Kahoot), а також застосування Google-сервісів для організації домашніх завдань та опитувань. Це свідчить про поступове впровадження елементів цифрової компетентності, яка є складовою професійної компетентності сучасного вчителя.

Таблиця 3.4

Результати анкетування студентів щодо впливу вправ на професійний розвиток (у відсотках)

Запитання	Так (%)	Частково (%)	Ні (%)
Чи допомогли вправи краще зрозуміти структуру уроку та планування?	100	0	0
Чи розвинули ви вміння пояснювати англійською мовою на рівні учня?	83	17	0
Чи відчуваєте ви покращення у роботі з помилками учнів?	100	0	0
Чи відчуваєте ви зростання впевненості у своїй професійній підготовці?	100	0	0

Чи було достатньо рефлексивних завдань для самоаналізу?	100	0	0
Чи бажали б ви впровадити ці вправи у власну педагогічну діяльність у майбутньому?	100	0	0

Комплекс вправ, запропонований у дослідженні, виявився ефективним засобом формування професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови. Його впровадження дозволило студентам набути практичних навичок, які тісно пов'язані з реаліями шкільного життя.

Найбільш вираженим був прогрес у компонентах, що стосуються рефлексії, мовленнєвої впевненості та аналітичної роботи з помилками. Це свідчить про важливість включення у практику вправ, що розвивають критичне мислення та здатність до самоаналізу.

Індивідуалізація підходу до кожного студента, а також постійна підтримка з боку наставників, стали дієвими умовами для досягнення значного приросту в професійній підготовці.

Результати анкетування підтверджують високу суб'єктивну ефективність вправ, що свідчить про їхню відповідність запитам та очікуванням студентів.

Використання цифрових інструментів під час реалізації комплексу вправ сприяло розвитку цифрової грамотності та розширенню методичного інструментарію студентів.

Отже, результати впровадження матеріалів дослідження підтверджують доцільність подальшого використання комплексу вправ у процесі підготовки майбутніх учителів англійської мови. Його систематичне застосування у поєднанні з рефлексивними та практико-орієнтованими методами навчання сприяє формуванню компетентного, впевненого та гнучкого педагога, здатного

до ефективної діяльності в умовах сучасного закладу загальної середньої освіти.

3.3 Аналіз отриманих даних

У процесі аналізу результатів експериментального дослідження було виявлено низку важливих закономірностей, які дозволяють обґрунтувати ефективні методичні підходи до формування професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови. Отримані емпіричні дані підтверджують, що цілеспрямоване впровадження комплексу вправ, орієнтованого на розвиток ключових складових професійної компетентності, сприяє зростанню рівня фахової підготовки студентів, їхньої професійної впевненості, мовленнєвої гнучкості та здатності до самоаналізу.

Проведене дослідження дозволяє виокремити кілька методичних рекомендацій, які можуть бути впроваджені у практику підготовки вчителів іноземної мови у закладах вищої освіти.

Процес формування професійної компетентності має бути структурованим і відбуватися поступово. Варто розпочинати з розвитку базових умінь (планування уроку, побудова інструкцій, володіння базовим «classroom English»), поступово ускладнюючи завдання та переходячи до формування глибших компетенцій: рефлексії, аналітичного мислення, здатності до педагогічної імпровізації. Кожен етап має супроводжуватися рефлексією та обговоренням результатів.[39, ст. 75-81].

Як показало дослідження, ефективність формування компетентностей значно зростає, якщо вправи добираються відповідно до індивідуального рівня підготовки студента. Тому рекомендується впроваджувати діагностично орієнтований підхід, що передбачає попереднє оцінювання знань і навичок студента, а також постійне коригування навчального маршруту. Це дозволяє уникнути як перевантаження, так і втрати мотивації.

Формування професійної компетентності неможливе без постійного зв'язку між теорією та практикою. Вправи, які використовуються під час педагогічної

практики, мають бути безпосередньо пов'язані з темами, що вивчаються на заняттях з методики викладання англійської мови, педагогіки, психології. Така інтеграція забезпечує глибше розуміння професійної діяльності та формує здатність до перенесення знань у нові ситуації [40, ст. 89-93].

Одним із ключових результатів дослідження стало підтвердження важливості рефлексії як чинника професійного зростання. Тому рекомендується впроваджувати обов'язкові рефлексивні блоки після кожного етапу практики — у формі письмових звітів, усних обговорень, SWOT-аналізу або самооцінювання за критеріями. Регулярна рефлексія дозволяє студентам усвідомлювати свій поступ, помилки, успіхи та стратегії вдосконалення.

Для вчителя англійської мови надзвичайно важливо вміти адаптувати мовлення до рівня учнів, ситуації, типу завдань. Тому доцільно включати до підготовки вправи, що передбачають моделювання різних комунікативних ситуацій (наприклад, пояснення граматики учневі з початковим рівнем, відповідь на несподіване запитання тощо). Також важливим є тренування вмінь давати зворотний зв'язок, ставити відкриті запитання, підтримувати учнів.

З огляду на сучасні тенденції цифровізації освіти, формування професійної компетентності має включати оволодіння цифровими освітніми сервісами. Рекомендується під час практики використовувати платформи для створення інтерактивних завдань, віртуальні дошки, онлайн-опитування, сервіси для зворотного зв'язку. Це дозволить студентам інтегрувати цифрові інструменти у власну педагогічну діяльність та відповідати сучасним вимогам до вчителя.

Як підтвердив експеримент, наявність підтримки з боку досвідчених учителів і викладачів є важливим чинником ефективного професійного становлення. Доцільним є створення менторських програм, у межах яких студент отримує індивідуального наставника, що супроводжує його під час практики. Крім того, варто заохочувати студентів до спільного аналізу уроків, взаємного оцінювання та обміну досвідом.

Успішний учитель – це не лише виконавець методичних рекомендацій, а й ініціативний, критично мислячий суб'єкт освітнього процесу. Тому важливо

створювати умови, у яких студенти зможуть самотійно обирати методи, планувати завдання, адаптувати матеріали, тобто діяти автономно. Поступове делегування відповідальності за урок сприяє розвитку самотійності та впевненості у професійних діях.

Аналіз отриманих даних дозволив виокремити низку практичних рекомендацій, які можуть бути адаптовані до різних форм і етапів підготовки майбутніх учителів англійської мови. Вони охоплюють як змістовий, так і організаційно-педагогічний рівень, і спрямовані на створення умов для цілісного, гнучкого та ефективного формування професійної компетентності. Впровадження запропонованих підходів у навчальний процес дозволить не лише підвищити якість підготовки майбутніх педагогів, а й відповідати сучасним викликам, що постають перед системою освіти в умовах реформування та діджиталізації [41, ст.34-39].

Для визначення ефективності впроваджених методичних підходів було проведено аналітичне узагальнення результатів за основними напрямками формування професійної компетентності. Нижче наведено таблицю, яка демонструє, які саме методичні прийоми і вправи дали найвищі результати у студентів-учасників експерименту.

Таблиця 3.5

Вплив окремих методичних підходів на формування складників професійної компетентності

Методичний підхід / прийом	Рівень ефективності (за 4-бальною шкалою)	Складники компетентності, що розвивалися
Систематичне виконання комплексу вправ	4	Методична, мовленнєва, комунікативна

Застосування рефлексивних завдань	4	Рефлексивна, аналітична, критичне мислення
Індивідуалізація завдань відповідно до рівня підготовки	3–4	Професійна автономія, адаптивність
Використання цифрових ресурсів (Kahoot, Wordwall тощо)	3–4	Цифрова грамотність, методична компетентність
Моделювання комунікативних ситуацій	4	Комунікативна гнучкість, мовленнєва впевненість
Наставницька підтримка з боку вчителів	4	Професійна мотивація, готовність до практичної діяльності
Групова взаємодія та взаємооцінювання	3–4	Соціальна компетентність, вміння працювати в команді

Примітка: Рівень ефективності визначався на основі експертного оцінювання, анкетування та самоаналізу студентів.

Таблиця 3.6

Узагальнені результати ефективності компонентного підходу до формування професійної компетентності

Компонент професійної компетентності	Середній рівень на початку	Середній рівень після експерименту	Приріст (у балах)
Методична компетентність	2,7	3,8	+1,1
Мовленнєва компетентність	2,8	3,7	+0,9
Комунікативна гнучкість	2,6	3,6	+1,0
Рефлексивна компетентність	2,5	3,9	+1,4
Цифрова компетентність	2,4	3,5	+1,1
Професійна автономія та аналітичність	2,3	3,6	+1,3

Комплексне застосування методичних підходів дозволило значно покращити всі складники професійної компетентності студентів, особливо у сферах рефлексії, професійної автономії та методичної підготовки.

Найвищий приріст зафіксовано в компоненті рефлексивної компетентності, що підтверджує ефективність вправ, спрямованих на самооцінювання, аналіз власних дій і педагогічне осмислення.

Інтеграція цифрових технологій у структуру вправ сприяла розвитку цифрової грамотності, що є актуальним елементом сучасної професійної компетентності вчителя.

Індивідуалізація підходу до навчання забезпечила підвищення мотивації студентів та створила умови для їхнього персонального професійного зростання.

Наставницька підтримка та середовище співпраці позитивно вплинули на формування педагогічної відповідальності та готовності до самостійної діяльності [36, ст. 55-56, 37, ст. 112-118].

Зібрані дані свідчать, що використання комплексу вправ у поєднанні з методично обґрунтованими стратегіями навчання є ефективним інструментом формування професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання кваліфікаційної роботи було всебічно досліджено проблему формування професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови в умовах педагогічної практики. Теоретичний аналіз наукових джерел, розробка та апробація комплексу вправ, а також експериментальна перевірка його ефективності дозволили здійснити цілісне науково-методичне обґрунтування шляхів підвищення якості підготовки майбутніх педагогів.

У першому розділі роботи проаналізовано науково-теоретичні підходи до трактування поняття «професійна компетентність учителя», визначено її структуру, основні компоненти (методичний, мовленнєвий, комунікативний,

рефлексивний, цифровий) та чинники, що впливають на її формування. Окрема увага була приділена ролі педагогічної практики як ключового етапу у професійному становленні майбутнього вчителя іноземної мови. Було встановлено, що ефективність цього процесу значною мірою залежить від застосованих методичних підходів, змісту завдань, рівня супроводу з боку наставників та наявності можливостей для активного осмислення власної педагогічної діяльності.

У другому розділі представлено авторську модель формування професійної компетентності засобами спеціально розробленого комплексу вправ. Було визначено цілі, принципи, структуру комплексу, а також типологію вправ за рівнем складності, видом діяльності та спрямованістю на формування окремих компетентностей. Розроблений матеріал має практичну цінність, оскільки може бути інтегрований у курси педагогічної практики, методики викладання іноземної мови, а також використовуватися студентами для самостійного вдосконалення.

У третьому розділі здійснено експериментальну перевірку ефективності комплексу вправ у реальних умовах педагогічної практики. Аналіз результатів експерименту показав позитивну динаміку в рівні сформованості професійної компетентності студентів за всіма її компонентами. Особливої ефективності досягнуто у розвитку рефлексивної, мовленнєвої та методичної компетентностей. Узагальнення результатів дозволило сформулювати низку методичних рекомендацій щодо організації педагогічної практики, серед яких: поетапність формування компетентності, індивідуалізація навчання, активне використання цифрових технологій, створення умов для педагогічної рефлексії, наставницький супровід.

Саме тому, проведене дослідження підтвердило гіпотезу про те, що впровадження у процес педагогічної практики комплексу вправ, розроблених на основі компетентнісного та діяльнісного підходів, сприяє ефективному формуванню професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що запропонований комплекс вправ може бути використаний як у межах освітніх програм підготовки вчителів, так і для індивідуального професійного розвитку студентів. Отримані результати можуть стати основою для подальших досліджень у сфері практико-орієнтованої підготовки педагогів, зокрема щодо формування окремих видів компетентності в умовах цифрового освітнього середовища.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробці більш широких моделей інтеграції теорії і практики у підготовці вчителів, створенні електронних ресурсів для самотренування професійних умінь, а також у вивченні динаміки професійного зростання молодих педагогів у перші роки їхньої роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Верховна Рада України, Закон України «Про освіту», Київ, 2024
2. Кабмін, Постанова «Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти», Київ, 2024.
3. Зимомря І. М., Мойсюк В. А., Трифан М. С., Унгурян І. К., Яковчук М. В, Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти, Київ, 2021. 53-52 ст.

4. Ніколаєва С.Ю., Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах, Київ, 2002. 34-45 ст.
5. Панова Л. С, Андрійко І. Ф., Тезікова С. В., Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах», Київ, ВЦ «Академія», 2010.
6. Задорожна І. П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англomовною комунікативною компетенцією. Київ, 2012. 770 с.
7. Кравець О. В. Формування професійної компетентності вчителів англійської мови під час практичних занять // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка, соціальна робота. – 2024. – Вип. 35. – С. 92–95.
8. Балабуха К. В. Формування готовності майбутніх учителів до навчання старшокласників іншомовної фразеології / К. В. Балабуха // Наука і освіта : наук.-практ. журнал. – 2006. – № 5-6. – С. 152-155.
9. Савицька, Т.В. Комплекс професійних умінь навчання аудіювання майбутніх учителів іноземних мов / Т.В. Савицька. — Київ: Київський національний лінгвістичний університет, 2003. С. 46-57.
10. Апанаскович, Б., Смоліна, С. (2025). Сучасний стан навчання і викладання іноземних мов у закладах освіти. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, (32 [188]), 133–137.
11. Черниш В. В. Теоретична структурно-функціональна модель формування у майбутніх учителів англomовної професійно орієнтованої компетенції у говорінні // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Педагогіка та психологія, Вип. 19, 2011. С. 149-161.
12. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Гончаренко С. У. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.

- 13.Верховна Рада України. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». – Київ: Верховна Рада України, 2024.
- 14.Лист МОН України № 1/9-576 від 12.10.2020 р. «Про особливості організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання»
- 15.Професійний стандарт “Вчитель закладу загальної середньої освіти” – Наказ МОН №1225 від 29.08.2024
- 16.Професійний стандарт “Викладач закладу вищої освіти” – Наказ МОН №1466 від 16.10.2024
- 17.Ортинський В.Л Педагогіка вищої школи: Навч.посіб./ В.Л. Ортинська – К.:ЦУЛ, 2009, 75
- 18.Pavliuk, V. (2022). *Основи професійної компетентності вчителя іноземної мови* [The fundamentals of professional competence of a foreign language teacher]. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 48(1), 219-222.
- 19.Бібік Н. М. Методика навчання української та іноземних мов у школі : навч. посіб. / Н. М. Бібік. – Київ : Освіта, 2021. – 256 с.
- 20.Бориско Н. Ф. Сучасні підходи до формування іншомовної комунікативної компетентності / Н. Ф. Бориско // *Іноземні мови в школах України*. – 2022. – № 4. – С. 12–17.
21. Горошкіна О. В. Формування методичної компетентності майбутніх учителів англійської мови / О. В. Горошкіна // *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. – 2023. – № 1 (117). – С. 45–52.
- 22.Гуменюк Т. А. Практика усного та писемного мовлення у підготовці вчителя англійської мови / Т. А. Гуменюк. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 174 с.

- 23.Даниленко С. В. Комплекс вправ як засіб розвитку мовленнєвої компетентності учнів / С. В. Даниленко // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2022. – № 3. – С. 83–89.
- 24.Дячук Н. А. Інтерактивні методи навчання в умовах НУШ / Н. А. Дячук. – Тернопіль : Мандрівець, 2021. – 132 с.
25. Євтушенко Л. М. Методична підготовка вчителя іноземної мови: сучасні виклики й рішення / Л. М. Євтушенко. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. – 198 с.
- 26.Жуковська Н. В. Застосування цифрових інструментів на урокаханглійської мови / Н. В. Жуковська // Іноземні мови в закладах освіти. – 2021. – № 2. – С. 25–30.
- 27.Зінченко О. М. Модель уроку англійської мови для учнів середньої школи / О. М. Зінченко // Молодий вчений. – 2020. – № 8 (84). – С. 121–125.
- 28.Іваненко Ю. Г. Методичні аспекти роботи з учнями 5–7 класів на уроках англійської мови / Ю. Г. Іваненко // Педагогічний альманах. – 2022. – № 51. – С. 55–60.
- 29.Калініна Л. В. Компетентнісний підхід у викладанні іноземної мови в середній школі / Л. В. Калініна. – Київ : Генеза, 2020. – 240 с.
- 30.Кравченко Т. І. Практика мовлення як засіб формування професійної компетентності студентів / Т. І. Кравченко // Професійна освіта: методологія, теорія та технології. – 2023. – № 1. – С. 34–41.
- 31.Кучерявий І. М. Використання автентичних матеріалів у процесі формування навичок писемного мовлення / І. М. Кучерявий // Іноземні мови в школах України. – 2024. – № 2. – С. 18–23.
- 32.Литвиненко І. С. Особливості роботи з учнями середніх класів на уроках англійської мови / І. С. Литвиненко // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2021. – № 10 (93). – С. 67–71.

- 33.Шевченко Р. О. Практичні аспекти формування писемного мовлення учнів середньої школи / Р. О. Шевченко. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. – 144 с.
- 34.Бондаренко, С. В. Формування професійної компетентності майбутніх учителів іноземної мови в умовах педагогічної практики / С. В. Бондаренко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2021. – № 4 (108). – С. 45–52.
- 35.Іванова, Л. П. Компетентнісний підхід у підготовці вчителя англійської мови: сучасні виклики / Л. П. Іванова // Актуальні проблеми педагогіки. – 2020. – № 3. – С. 27–33.
- 36.Ковальчук, І. М. Цифрова компетентність учителя в умовах нової української школи / І. М. Ковальчук // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2022. – Т. 90, № 2. – С. 56–66. – DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v90i2.5299>.
- 37.Литвин, О. А. Рефлексія як чинник розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя / О. А. Литвин // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2023. – № 1 (34). – С. 112–118.
- 38.Мельник, Т. В. Педагогічна практика як засіб формування ключових компетентностей студентів / Т. В. Мельник // Вища освіта України. – 2020. – № 4. – С. 141–146.
- 39.Назаренко, Н. О. Методика підготовки студентів до викладання англійської мови в закладі загальної середньої освіти / Н. О. Назаренко // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2021. – № 2. – С. 75–81.
- 40.Павленко, М. Ю. Розвиток мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземної мови / М. Ю. Павленко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2022. – Вип. 1 (50). – С. 89–93.

- 41.Петренко, І. С. Інтерактивні методи у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя / І. С. Петренко // Освітній простір України. – 2023. – № 2. – С. 34–39.
- 42.Сидоренко, В. А. Практична підготовка майбутнього вчителя англійської мови: проблеми та перспективи / В. А. Сидоренко // Педагогічний альманах. – 2024. – № 1 (55). – С. 98–104.
- 43.Шевченко, А. В. Професійна компетентність учителя як педагогічна категорія в сучасному освітньому дискурсі / А. В. Шевченко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Педагогіка. – 2025. – Вип. 20. – С. 51–57.
- 44.Field M. L. Current Trends in the Development and Teaching of the Four Language Skills. Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co, 2006. P. 329-353.
- 45.Hoof 'N Mouth Disease: Biblical Monologues and How to Do Them.1998
- 46.Jeremy Harmer. How to teach English. Pearson Education Limited/ Harmer Jeremy 2007. 288 p.
- 47.Klippel F. Keep Talking. Communicative fluency activities for language teaching / F. Klippel. Cambridge : CUP, 1998. 87 p. 91
- 48.Klippert, Heinz: Planspiele Spielvorlagen zum sozialen, politischen und methodischen Lernen in Gruppen. Beltz Verlag. Weinheim und Basel. 4. Auflage, 2002
- 49.Kodotchigova, M. (2002). Role Play in Teaching Culture: Six Quick Steps for Classroom Implementation. The Internet TESL Journal, 7. July, 2002.
- 50.Kriz, Willy Ch.: Lernziel Systemkompetenz, Vandenhoele und Ruprecht, Göttingen, 2000
- 51.Lehmann, Jürgen (Hrsg.): Simulations- und Planspiele in der Schule, Verlag Julius Klinkhardt, Bad Heilbrunn, 1977

52. Lynch T. Communication in the Language Classroom. Oxford : OUP, 1996. 174 p.
53. Brenner, G. & Brenner, K. (2005). Fundgrube Methoden I: Für alle Fächer. Berlin: Cornelsen.
54. Brown Gillian, Yule George. Teaching the Spoken Language, Cambridge Language Teaching Library. Cambridge University Press, 2001. 163 p.
55. David McQuoid-Mason Interactive Teaching Methods in David McQuoidMason and Robin Palmer African Law Clinicians Manual. 2007, Chapter 13.
56. European Language Portfolio. Portfolios [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.coe.int/en/web/portfolio>
57. Stirling B. Speaking and Writing Strategies for the TOEFL iBT. Nova Press, 2009. 382 p.
58. Thornbury Scott. How to Teach Speaking. Pearson-Longman, 2005. 156 p.
59. Verderber Rudoph F, Verderber Kathleen S., Sellnow Deanna D. The Challenge of Effective Speaking, Fourteenth Edition. Thompson Learning Inc., 2008. 358p.
60. Ward E. Susan The Process of Community Health Education and Promotion, Third Edition/ Susan E. Ward – Waveland Press, Inc.; 3 edition, 2018. 435 c.
61. Апанаскович Б., Смоліна, С. В. (2025). Особливості використання лексичного підходу в старшій школі. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

ДОДАТКИ

Додаток А

	Катерина	Олена	Богдан
Наскільки впевнено ви плануєте урок після експерименту?	4	3	4
Як змінилася ваша комунікативна гнучкість?	4	3	4
Оцініть рівень свого професійного мовлення зараз	4	3	4
Наскільки розвиненою ви вважаєте свою рефлексію та здатність до самооцінки?	4	4	3
Оцініть рівень мовленнєвої впевненості.	4	3	4